

Пралетарыі ўсіх краін, яднайцеся!

Літаратура і Мастацтва

№ 42 (2933)
20 кастрычніка 1978 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

Выдаецца з 1932 г.
Цана 8 кап.

СЕННЯ НА ЛІМАУСКИХ АГЛЕДЗІНАХ — ДВОЯЧЫ АРДЭНАНОСНАЯ МІНШЧЫНА.

Ля манумента ў гонар подзвігу маці-патрыёткі і яе сыноў, што ўзведзены ў Жодзіне, спаткаліся маці Юрыя Гагарына Ганна Цімафееўна, маці Пятра Купрылінава Настасся Фамінічна і маці лётчыка-касманаўта Уладзіміра Кавалёўна Вольга Іванаўна.
Фота А. НІКАЛАЕВА.

А. Младзевеца працуе на будаўніцтве 4-га Салігорскага калійнага заводу.

Сустрэча баявых сяброў.

Юныя сябры лесу (вучні Малагарадзляцкай СШ Любанскага раёна).
Фота М. АМЕЛЬЧАНКІ.

ШЭСЦЬДЗЕСЯТ гадоў мінула з таго часу, як у залпах Кастрычніцкай рэвалюцыі і грамадзянскай вайны нарадзілася Савецкая Беларусь. За гэтыя гады ў адзінай сям'і савецкіх народаў-братоў яна прайшла шлях, роўны стагоддзям — ад лікбеза да Акадэміі навук, ад лучыны да электрычнага ззяння, ад драўлянай сахі да магутных сельскагаспадарчых машын.

Разам з усёй рэспублікай расла, мужнела і умацоўвалася наша Міншчына — край, на долю якога выпадала нямала цяжкіх выпрабаванняў. «Чым ты была, Беларусь мая родная!» — пытаўся Янка Купала і тут жа адказаў: — «Вечна галодная, вечна халодная. Сонца не бачыла, а толькі ночы...» Народны паэт нарадзіўся і вырас на Міншчыне. І каму, як не яму, добра было вядома сапраўднае жыццё сваіх землякоў?

Справядлівасць гэтых радкоў пацвярджаюць народныя паданні, легенды, літаратурныя творы і дакументы гісторыі. Працуем толькі некаторыя з іх. «На Неміге снопы стелюць головами, молотят цеплямі булатнымі, на току жывіць кладут, веют душу от тела. Берега кровавыя Неміге не добром были засеяны, засеяны костями русских сынов...» — такімі словамі, ад якіх ледзянее душа чалавека, аўтар «Слова аб палку Ігаравым» расказвае пра падзеі, што адбываліся на вулках старажытнага Мінска. «Беднасць на Палесці страшэнная, — канстатавала ў першым дзесяцігоддзі нашага стагоддзя газета «Минское слово». — Яна б'е на кожным кроку, лезе ў вочы адусюль, ад яе не схаваешся ні ў полі, ні ў лесе, ні ў хаце, ні на жывёльным двары, ні нават у царкве; лясы высечаны, палі голыя, свірны пустуюць з сямі вясені. На жывёлу глядзець проста агідна; не хочацца верыць, што мінская карова, як і шарнігорскі англійскі бык, паходзіць ад адных і тых жа прабацькоў. І лапці ў беларусаў не такія, як у іншых губернях, не цяжкія і шчыльныя з вярочнай падэшвай, а ў літаральным сэнсе ліпавыя, сплеченыя на жывую нітку, быццам на нябожчыкаў».

Былі забаронены беларускія школы. Не выходзілі на роднай мове газеты і часопісы. Палітычнае баспраўе, страшэнная беднасць узмацняліся спусташальнымі нашэсцямі ворагаў. Хто толькі ні пабываў тут з агнём і мечам!.. Тэўтонскія рыцары і шведы, пілсудчыкі і войскі Напалеона, кайзераўскія войскі і фашысцкія галаварэзы — усё грабілі, душылі, каралі.

Заглядаючы у мінулае, міжволі супастаўляеш яго з заваёванымі Вялікага Кастрычніка, сучаснымі дасягненнямі новага грамадства. Цяпер толькі за 9

рабочых дзён у вобласці выпускаецца столькі прадукцыі, колькі за ўвесь 1940 год. У 42 разы ў параўнанні з перадавенным перыядам вырас аб'ём прамысловай вытворчасці. Заўважым: да рэвалюцыі паказчыкі прамысловага развіцця былі амаль у сорок разоў ніжэй даваеннага перыяду. Сёння прадпрыемствы Міншчыны выпускаюць магутныя трактары, матацыклы, халадзільнікі, аўтаматычныя лініі, тэлевізары. Сусветную вядомасць заваявалі цяжкія грузавыя аўтамабілі Мінскага і Жо-

твам на вёсцы, можна сказаць, так або інакш залежаць ад яго».

Калісьці лічылася, што ў нетрах Міншчыны адсутнічаюць карысныя выкапні. Крыху больш за паўстагоддзе назад яна пастаўляла на ўсерасійскі і замежны рынкі лес, пяньку, шкуру, спірт, драўняны вугаль і смалу. У нашы дні салігорскія шахцёры даюць амаль палову калійнай солі ў краіне — больш, чым здабываецца яе ў ЗША, ФРГ, Францыі. Запасы калію тут такія, што іх хопіць для работы чатырох магутных

дырэктарам саўгаса «Любань» Вілейскага раёна. За гэты час гаспадарка выйшла на перадавыя рубяжы і займае адно з вядучых месцаў у рэспубліцы. А яго дырэктар, баявы і працоўны заслугі якога адзначаны двума ордэнамі Леніна, ордэнамі Кастрычніцкай Рэвалюцыі, Чырвонага Сцяга і Айчынай Вайны II ступені, многімі медалямі, удастоены высокага звання Героя Сацыялістычнай Працы, абраны дэпутатам Вярхоўнага Савета СССР.

Гэта выдатная біяграфія —

высокай грамадскай пазаве да яе. А гэта яшчэ адно дасягненне сацыялістычнага грамадства, сацыяльнага ладу жыцця.

Падводзячы вынікі першага паслякастрычніцкага года, У. І. Ленін звярнуўся да прысутных на пасяджэнні ў Калоннай зале Дома Саюзаў і ўсіх працоўных краіны з палымяным заклікам: «Ідзіце смялей, таварышы, уперад па таму шляху, па якому вы ішлі да гэтага часу, прыцягвайце да работы ўсё новае і новае масы! Дайце магчымасць усім тым, няхай непісьменным, нявядомым, няведаным рабо-

ДАРОГАЮ ПЕРАМОГ І ДЗЯЙСНЕННЯЎ

Р. П. ПЛАТОНАЎ, САКРАТАР МІНСКАГА АБКМА КП БЕЛАРУСІ

дзінскага заводаў. На ўзроўні сусветных стандартаў выпускаюцца электронна-вылічальныя машыны і радыёпрыёмнікі, гадзіннікі і тканіны.

За гады сацыялістычных пераўтварэнняў непазнавальна змянілася аблічча вёскі. Возьмем, да прыкладу, калгас імя Калініна Нясвіжскага раёна. У былы час на яго тэрыторыі размяшчалася 860 дробных хутароў і ніводнай медыцынскай і культурна-асветнай установы. Цяпер практычна ўсе іх жыхары перасяліліся ў цэнтральны пасёлак. Тут ёсць клуб, камбінат бытавога абслугоўвання, дзіцячы сад-яслі, бальніца, сем магазінаў, лазня, хлебапечкарня, сярэдняя школа на 1.100 вучняў. Будуецца Палац культуры з музычнай школай. Другі год дзейнічае вучэбна-вытворчы камбінат, дзе школьнікі атрымліваюць прафесію па васьмі спецыяльнасцях, колькасць якіх у бліжэйшы час пашырыцца да дваццаці.

Такія ўмовы жыцця і якасць забудовы, зразумела, пакулі яшчэ не ва ўсіх калгасах і саўгасах. Але з кожным днём іх робіцца ўсё больш і больш. На Усесаюзным конкурсе, праведзеным ВДНГ СССР і Дзяржбудам СССР, пяць сельскіх пасёлкаў вобласці — Новапалескі Салігорскага раёна, Сноў і Слабодка — Нясвіжскага, Сеніца — Мінскага, Заскавічы — Маладзечанскага раёнаў — удастоены залатых і бронзавых медалёў. Выступаючы на XII пленуме ЦК КПБ, кандыдат у члены Палітбюро ЦК КПСС, першы сакратар ЦК Кампартыі Беларусі таварыш П. М. Машэраў адзначыў, што «многія, калі не ўсе нашы поспехі ў развіцці сельскай гаспадаркі арганічна звязаны з будаўніц-

камбінатаў на працягу трыццаці—сарака гадоў!

Усяго толькі два дзесяцігоддзі спатрэбілася для таго, каб узвесці чудаўны, сучасны, патанаючы ў зеляніне горад Салігорск. Сёння мы тут бачым выдатны добраўпарадкаваны жылыя дамы (агульнай плошчай 600 тысяч квадратных метраў), Палац культуры гарнякоў, шырокаэкранны кінатэатр, дзесяці магазінаў і сталовых, гасцініцу «Новае Палесце»... У шахцёрскім цэнтры рэспублікі працуюць горна-хімічны тэхнікум, два прафесійна-тэхнічныя вучылішчы, сучасны бальнічны комплекс і многае іншае.

Як і многія іншыя гарады і сёлы вобласці, Салігорск і цяпер увесь у будаўнічых рыштаваннях: узводзіцца чацвёрты гігант горна-хімічнай прамысловасці, вядзецца шырокае жыллёвае і культурна-бытавое будаўніцтва. Калі ў 1959 годзе тут было 500 жыхароў, то цяпер — больш за 60 тысяч, а па генеральнаму плану прадугледжваецца рост насельніцтва да 100—110 тысяч чалавек.

Лёс народа, краіны, горада, вёскі, як вядома, адлюстроўваецца ў лёсе кожнага асобнага чалавека. Вось як склаўся, скажам, жыццёвы шлях Яўгена Фёдаравіча Мірановіча, сына патомнага бедняка. Равеснік рэвалюцыі, ён скончыў школу і вышэйшую навучальную ўстанову, дзверы якіх шырока расчыніла перад ім Савецкая ўлада. Затым абараняў заваёвы Кастрычніка — быў на фінскай вайне, у гады Вялікай Айчынай камандаваў партызанскім атрадам. Аднаўляў разбураную вайной народную гаспадарку. І вось ужо на працягу семнаццаці гадоў з'яўляецца нязмен-

зусім не выключэнне. Нікому раней невядомы хлопец з невялічкай вёскі Белае Крупскага раёна ў гэтыя дні лунае ў касмічных прасторах і вядомы ўсяму свету як касманаўт Уладзімір Кавалёнак. Ураджэнец вёскі Сяліба Бярэзінскага раёна М. А. Барысевіч стаў буйным вучоным-фізікам, прэзідэнтам Акадэміі навук БССР, членам-карэспандэнтам Акадэміі навук краіны.

Мы часта чуем слова «знатны». Знатныя людзі акружаны ў нас пашанай, павагай, іх унагароджваюць ордэнамі, выбіраюць дэпутатамі. «Знаць» наша грамадства парадзіў не туга набіты грашовы кашэлёк, а ўдарная, творчая праца, натхняемая камуністычнымі ідэаламі. Менавіта самаадданай працай вызначаецца вартасць чалавека ў савецкай краіне. І не мае значэння, якую ён пасаду займае, якія абавязкі выконвае, галоўнае тое, як ён працуе, з якой мерай энергіі, ведання і натхнення.

Газета «Літаратура і мастацтва» часта друкуе матэрыялы пра людзей творчага цэха, пра тое, як высока цэняць у нашай краіне працу вучоных, літаратараў, работнікаў мастацтваў. Сёння хочацца пазнаёміць чытачоў газеты яшчэ з адной групай «знатных» — з лаўрэатамі Дзяржаўных прэмій СССР В. Р. Коласам — рабочым Мінскага завода ацяпляльнага абсталявання і І. С. Кацубам — камбайнерам дзяржаўнага племзавода «Чырвоная зорка» Клецкага раёна. Яны не зрабілі выдатных адкрыццяў у навуцы і тэхніцы. Але творча, высокапрадукцыйна арганізавалі сваю працу, за што і ўдастоены ганаровых званняў. Ужо сам па сабе гэты факт сведчыць аб прэстыжу працы, аб

чым, але звязаным з масай, шчыра жадаючым, каб умацаваўся новы лад, дайце ім усім, і партыйным і непартыйным, магчымасць працаваць і вучыцца ў новай пралетарскай дзяржаве, кіраваць і ствараць багацці». Ленінскі заклік — мэтанакіравана ісці дарогай Кастрычніка — стаў баявым дэвізам жыцця і працы вызваленага рэвалюцыяй народа.

На прыкладзе нашай вобласці наглядна відаць той гіганцкі ўзлёт, які зрабіла краіна і рэспубліка ў стварэнні новага грамадства. Індустрыялізацыя. Калектывізацыя. Культурная рэвалюцыя. Вырашэнне нацыянальнага пытання. За гэтымі паняццямі — вялікія сацыяльны перамены.

Змяніліся і самі людзі, непамерна вырас іх палітычны і агульнаадукацыйны і культурны ўзровень. Толькі вышэйшыя навучальныя ўстановы Мінска выпускаюць штогод 15 тысяч спецыялістаў народнай гаспадаркі. У навукова-даследчых інстытутах і іх філіялах працуе шматлікі атрад вучоных. Мы прывіклі да таго, што, дзе б ні жыў, ні вучыўся, ні працаваў чалавек, — да яго паслуг бібліятэка. Цяпер у нашай вобласці 60 музычных школ, 1.230 клубоў і дамоў культуры, у тым ліку 1.119 — на сяле, 1.229 бібліятэк, з іх 1.071 — на сяле, 10 музеяў, 4 паркі культуры і адпачынку, 2 мастацкія школы і 17 мастацкіх майстэрняў.

Калгас «Светлы шлях» Маладзечанскага раёна знаходзіцца за сто з лішнім кіламетраў ад Мінска. Аднак гэта адлегласць не перашкаджае калгаснікам наведваць практычна ўсе новыя пастаўкі Акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы. І гэта не адзінаквы прыклад. Падобныя з'явы сталі тыповымі.

Галоўны зборачны канвеер БелАЗа.

На полі саўгаса імя Леніна Смалявіцкага раёна.

Фота М. АМЕЛЬЧАНКІ.

Фота А. КАЛЯДЫ.

Усё гэта далосся далёка нялёгка і няпроста. Цяжкія і ёсць і цяпер. Аднак яны не ідуць ні ў якое параўнанне з тымі, якія зведаны савецкімі людзьмі ў гады ваеннага ліхалецця. Фашысцкія захопнікі спалілі ў нашай вобласці 157 вёсак, разбурылі дзесяткі гарадоў, сотні прамысловых прадпрыемстваў, усе калгасы і саўгасы. З 332 дзяржаўных і кааператывных прадпрыемстваў сталіцы захавалася толькі дзевятнаццаць... Але галоўныя страты — гэта людзі, сотні тысяч загінулых чалавечых жыццяў.

У дасягненнях Міншчыны ўважліва відзець той гіганцкі скачок, той грандыёзны шлях, які пройдзены рэспублікай за шэсцьдзiesiąт гераічных гадоў, тая заваёвы сацыялізму, якія замацаваны ў Канстытуцыях СССР і БССР. Усё гэта радуе. Але радасць ніколі не бывае ізалюваным пачуццём. Яе падзяляюць разам з намі ўсе народы нашай шматнацыянальнай Радзімы, якія дапамаглі нам пераадолець векавую адсталасць, узняцца з руін. Працоўныя Савецкай Беларусі памятаюць і ніколі не забудуць, як у вызваленую рэспубліку партызанку з усіх канцоў краіны ішлі эшалоны з тэхнікай, будаўнічымі матэрыяламі і прадуктамі харчавання. Народныя браты, і ў першую чаргу вялікі рускі народ, дзяліліся апошнім, рабілі ўсё неабходнае, каб Беларусь хутчэй заняла раны вайны, выйшла да вышніх сацыяльнага і эканамічнага прагрэсу.

Вынікі гэтай вялікай братняй садружнасці відаць на кожным кроку і сёння.

Горад камсамольскай славы — Салігорск: на яго будаўнічых пляцоўках працуюць прадстаўнікі трыццаці трох нацыянальнасцей нашай краіны. Гонар рэспублікі — магутныя БелАЗы: яны ствараюцца не толькі намаганнямі беларусаў. З Яраслаў і Барнаўла ў Жодзіна паступаюць дызелі, з Днепрапятроўска і Варонежа — шыны, з прыбалтыйскіх рэспублік — электраабсталяванне. Мінскі трактарны завод, у станаўленні якога ў цяжкіх пасляваенных гады ўдзельнічалі Сталінградскі, Харкаўскі, Алтайскі, Уладзімірскі і Ліпецкі роднасныя заводы, цяпер кааперыруецца з больш чым шасцістаімі прадпрыемствамі краіны. У непарушным брацтве нацыяў і народнасцей Краіны Саветаў знаходзіць выяўленне сутнасці новага ладу жыцця, нашай сацыялістычнай рэчаіснасці.

З вогненнай рысы Кастрычніка пачаўся імклівы ўзлёт беларускай савецкай літаратуры, мастацтва, культуры. Рэвалюцыя, як пісаў наш зямляк, адзін з пачынальнікаў сучаснай беларускай прозы Кузьма Чорны, заклікала да творчасці мільёны людзей з самага дна «беларускага жыцця-быцця». Янка Купала і Якуб Колас, Максім Багдановіч і Паўлюк Трус, Міхась Чарот і Змітрок Бядуля, Уладзіслаў Галубок і Ларыса Александровіч, Іосіф Жыноўіч і Барыс Платонаў, Цішка Гартны і Лідзія Ржэцкая, Уладзімір Крыловіч і Фларыян Ждановіч... Прозвішчы, імёны можна называць далей і далей... Якое яркае сузор'е талентаў нарадзіла Міншчына!

Адсюль пачыналі свой творчы шлях народныя паэты лаўрэат Ленінскай прэміі, старшыня праўлення Саюза пісьменнікаў БССР Максім Танк і віцэ-прэзідэнт Акадэміі навук БССР Кандрат Крапіва, акадэмікі Пятро Глебка і Пятрусь Броўка, вядомыя пісьменнікі, кампазітары, майстры сцэны і мастакі Мікола Хведаровіч, Максім Лужанін, Юрый Семянкі, Ігар Лучанок, Нічыпар Чарнушэвіч, Ілья Гурскі, Здзіслаў Стома, Анатоль Астрэйка, Алесь Махнач, Дзмітрый Смольскі, Адам

Русак, Раіса Кудрэвіч, Барыс Барысёнак і многія, многія іншыя.

Першапраходцы беларускай савецкай культуры з'яўляліся не толькі сведкамі новага жыцця, але і непасрэднымі стваральнікамі яго. Яны выступалі палыміянымі прапагандыстамі, былі частымі гасцямі ў заводскіх цэхках, на новабудуўнях і ў сельскіх клубках. І калі пачалася Вялікая Айчынная, яны «да шытка прыраўнялі пяро», талент артыста і мастака. З рук у рукі перадаваліся ля партызанскіх кастроў, у зямлянках і акупах баявыя лісткі газеты-плаката «Раздавім фашысцкую гадзіну!», у выданні якой разам са старэйшымі дзелямі літаратуры прымалі ўдзел маладыя паэты тым часе паэты Максім Танк і Максім Лужанін, мастак Іван Ахрэмчык і іншыя. У сотнях экзэмплярах разыходзілася па часова акупіраваных сёлах выданая ў падпольнай друкарні кніга паэта-партызана Анатоля Астрэйкі «Слуцкі пояс». Лясныя паляны, прывалы танкістаў і ўзятых штурмам вышынні сталі сцэнай для артыстаў купалаўскага тэатра. Мастацкае слова, песня і плакат клікалі на барацьбу ў імя незалежнасці і шчасця Радзімы, ўсялялі надзею ў будучую перамогу.

Адгрэмелі залпы салюта пераможнага сорака пятага. Вярнуліся ў родныя гарады і сёлы тыя, чья творчасць ішла франтавымі дарогамі і партызанскімі сцежкамі. Новая з'ява выклікала да жыцця новыя песні, вершы, мастацкія палотны, тэатральныя пастаноўкі і архітэктурныя помнікі. Затрапала на ветры польмя Вечнага агню ля падножжа помніка Перамогі ў сталіцы, у мемарыяльным комплексе «Хатынь», былых лагерах смерці ў Масюкоўшчыне, Маладзечне і Трасцянецкі. Гэта майстры манументальнага мастацтва стварылі сімвалы неўміручасці жыцця і светлай, незабыўнай памяці пра тых, хто не вярнуўся з поля бою.

Нібы казачны фенікс, адраджаўся з руін і попелу наш родны Мінск. Намаганнямі тысяч дойдлаў пад кіраўніцтвам народнага архітэктара СССР У. Каралёва, заслужаных архітэктараў і будаўнікоў С. Баткоўскага, М. Бакланова, Г. Бенядзіктава, А. Воінава, В. Гусева, Г. Заборскага, В. Ладыгінай, С. Мусінскага, Г. Сысоева і многіх іншых раслі і працяваюць расці да сёння гмах за гмахам будаўнічыя збудаванні.

Змоўклі гарматы, і ва ўвесь голас загаварылі музы. Загучалі оперы, кантаты і песні лаўрэата Дзяржаўнай прэміі БССР кампазітара Юрыя Семянкі. Набірае сілу майстэрства яго малодшага калегі Дзмітрыя Смольскага. Разам з юнацтвам Краіны Саветаў маладое пакаленне многіх краін і кантынентаў падхапіла песні лаўрэата Дзяржаўнай прэміі БССР і прэміі Ленінскага камсамола, заслужанага дзеяча мастацтваў БССР Ігара Лучанка. Новыя імёны з'явіліся на гарызонце літаратуры, выяўленчага і тэатральнага мастацтва.

Толькі за апошнія гады з Міншчыны ў літаратуру прыйшлі Васіль Гігевіч і Галіна Каржанеўская, Алесь Крыга і Таісія Бондар, Павел Марціновіч і шэраг іншых маладых празаікаў і паэтаў. Радуюць вока інтэр'ер Рускага драматычнага тэатра імя М. Горкага з вітражамі В. Позняка, фае Беларускай дзяржаўнай філармоніі з габеленам «Музыка» В. Няцова, У. Ткачова і А. Яскіна, залы Палаца культуры тарфянікаў у г. п. Праўдзінск Пухавіцкага раёна з роспісам «Песня пра Беларусь» маладога мастака Ю. Багушэвіча — усе яны нядаўнія выхаванцы Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута. Можна назваць дзесяткі ма-

ладых акцёраў і выканаўцаў, якімі па праву ганарыцца сталічная вобласць.

Вось ужо чацвёрты дзесятак гадоў мы жывём, працуем і творым у мірных умовах. І ўсе гэтыя гады са старонак кніг і перыядычных выданняў, тэатральных сцэн, канцэртных залаў і блакітных экранаў няўменна гучаць словы ў славу Леніна, Кастрычніка, Радзімы, Камуністычнай партыі. Словы пра подзвігі герояў, якія штурмуюць космас, асвойваюць багаці зямлі, пракладаюць сталёвыя магістралі, ствараюць матэрыяльныя і духоўныя каштоўнасці. Мы ўпэўнены, што гэтыя тэмы будуць і надалей хваляваць работнікаў беларускай савецкай літаратуры, мастацтва і культуры. Таму, што Ленін, Кастрычнік, Партыя і Народ — паняцці вечныя, нягаснучыя.

Працоўныя двойчы ардэназнаснай Міншчыны разам з усімі беларускімі народамі сустракаюць 60-годдзе з дня ўтварэння БССР, Камуністычнай партыі Беларусі ў абстаноўцы высокага палітычнага і працоўнага ўздыму. На заводах і фабрыках, у калгасах і саўгасах, на прадпрыемствах транспарту і сферы абслугоўвання, у навуковых лабараторыях — усюды разгорнута сацыялістычнае спаборніцтва за дастойную сустрачку юбілею, ідзе напружаная барацьба за выкананне заданняў дзесятай пяцігодкі. Арыенцірам дзейнасці для працоўнікаў вобласці служаць указанні і парады Генеральнага сакратара ЦК КПСС, Старшыні Празідыума Вярхоўнага Савета СССР таварыша Л. І. Брэжнева, выказаныя ім у прамове з выпадку ўручэння гораду-герою Мінску ардэна Леніна і медаля «Залатая Зорка».

Прыклад, як заўсёды, паказваюць мінчане. Амаль на чатыры месяцы раней календарнага тэрміну яны справіліся з заданнямі трох гадоў пяцігодкі па росту аб'ёмаў вытворчасці і прадукцыйнасці працы. Датэрмінава, 22 верасня, рапартавалі аб выкананні гэтага задання работнікамі прамысловасці і Міншчыны ў цэлым. Толькі сталіца рэспублікі дала дзяржаве з пачатку пяцігодкі на 227 мільёнаў рублёў звышпланавы прадукцыі.

Неспрыяльныя кліматычныя ўмовы адмоўна адбіліся на пасавах азіміны, значна ўскладнілі сельскагаспадарчыя работы на працягу ўсяго сёлетняга года. Не песьціла надвор'е і ў час уборкі ўраджаю. Тым не менш бітва за збожжа і іншыя віды сельскагаспадарчай прадукцыі выйграная з гонарам. Сельскія працоўнікі вобласці поўнасьцю выканалі заданні па продажы дзяржаве збожжа. Атрымана ў сярэднім амаль па 28 цэнтнераў збожжавых і зернебабовых з кожнага гектара. Валавыя вытворчасці збожжа ў сёлетнім годзе раўняецца 1 мільёну 575 тысячам тон. Гэта ў 2,5 разы больш чым у 1965 годзе, і на 45 тысяч больш чым у самым высокаўраджайным у гісторыю вобласці 1976 годзе. Напружаная праца земляробаў акупілася добрым ураджаем бульбы, якой ужо сабрана больш за 1,9 мільёна тон, цукровых буракоў, ільну і шых культур. Паспяхова выконваюцца планавыя заданні года па вытворчасці і продажы асноўных відаў жылёлагадоўчай прадукцыі.

Партыя вучыць нас заўсёды бачыць не толькі поспехі, але і вузкія месцы, недахопы. На жаль, яны ёсць. Мы з імі не мірымся, робім усё, каб іх адолець. У тым відаць і асаблівы сэнс, прыгажосць жыцця савецкіх людзей, што яны не сулакоўваюцца на дасягнутым, а ідуць наперад, імкнучыся да ажыццяўлення яшчэ больш смелых задум, яшчэ больш велічных планаў і прадвызначэнняў.

Курган Славы.

Фота М. АМЕЛЬЧАНКІ.

ХРОНІКА

НАРОДНЫ НАСТАЎНІЦКІ

Вялікай любоўю і папулярнасцю ў глядачоў карыстаецца тэатр настаўнікаў Цімавіцкай сярэдняй школы імя Кузьмы Чорнага, што на Капыльшчыне. Некалькі гадоў гэты калектыў носіць ганаровае званне народнага.

Школа ў Цімавічах — адна са старэйшых у Беларусі. Яна адкрыта ў 1815 годзе. А мастацкая самадзейнасць зарадзілася тут у 1918 годзе, калі настаўнікі пачалі выступаць перад сялянамі і рэвалюцыйнымі салдатамі. І традыцыі тыя жывуць да гэтай пары.

Душой народнага тэатра, яго арганізатарам і нязменным кіраўніком з'яўляецца дырэктар школы, заслужаная настаўніца БССР Зінаіда Іосіфаўна Раманенка.

У рэпертуары тэатра — п'есы Кузьмы Чорнага, Уладзіслава Галубка, Арнадзя Маўзона і іншых драматургаў. Ёсць і класічныя рускія і замежныя творы.

Зараз самадзейныя артысты рыхтуюць новую пастаноўку да 60-годдзя БССР і Кампартыі Беларусі.

КАЛГАСНЫ ПРАФІЛАКТОРЫЙ

У хуткім часе хлебаробы калгаса «Радзіма» Нясвіжскага раёна змогуць адпачываць і напраўляць здароўе ў сваім калгасным санаторы-прафілакторыі. Будаўніцтва яго пачалося ў малюнічым месцы, на ўскраіну бярэзавага гаю.

У гаспадарцы дзякуючы высокім даходам ёсць магчымасць весці шырокае жыллёвае і культурна-гаспадарчае будаўніцтва. Тут пабудаваны Дом культуры, Дом быту, дзіцячы сад, многа жылых дамоў.

НОВЫ ДОМ КУЛЬТУРЫ

Навасельскі Дом культуры адкрыўся гэтымі днямі на цэнтральнай сядзібе калгаса «Чырвоны Кастрычнік» у вёсцы Замосце Слуцкага раёна. Тут ёсць глядзельная зала на 300 месцаў, пакой для работ гуртоў мастацкай самадзейнасці, прасторнае фае.

Сёлета будзе закончана будаўніцтва дамоў культуры ў калгасах «Праўда», імя Куйбышава, саўгасе «50 год БССР».

НА ВЫСТАЎКУ ў МАСКВУ

Мастакі і майстры Барысаўскага шклозавода імя Дзяржынскага прыступілі да выканання ганаровага заказу — вырабу сувеніраў для выстаўкі, прысвечанай гораду-герою Мінску, якая адбудзецца ў снежні гэтага года на ВДНГ СССР. Сярод сувеніраў — бляды, вазы, шкатулкі, падносы, цукерніцы і іншыя вырабы з крышталю і калеравага шкла.

ЗНАЁМСТВА З ТВОРЧАСЦЮ ЗЕМЛЯКА

У слуцкай гарадской бібліятэцы імя Н. К. Крупскай адкрыта выстаўка мастака Уладзіміра Сцяпанавіча Садзіна. Случчанае з вялікай цікавасцю знаёмства з творамі свайго земляка, якія з'явіліся ў выніку яго паездак у Сібір, Прыбалтыку, Крым і іншыя мясціны. Многія работы У. Садзіна прысвечаны салігорскім шахцёрам, адлюстроўваюць прыгажосць краявідаў роднай Слуцчыны.

ПРЫСВОЕНА ЗВАННЕ «НАРОДНЫ»

Нядаўна аматары мастацкай самадзейнасці горада Жодзіна сабраліся на ўрачысты вечар у Палацы культуры Беларускага ардэна Чырвонага Працоўнага Сцяга аўтамабільнага завода, каб цэлла павіншаваць артыстаў заводскага тэатральнага калектыву з прысваеннем яму высокага звання — «народны».

Больш як 15 гадоў існуе драматычны калектыў. Гэта быў час актыўнага росту майстэрства самадзейных артыстаў. На сцэне сталіся складаныя спектаклі айчынных і замежных драматургаў, таніа, як «Грасмайстарскі бал» І. Штымлера, «Дом Бернарды Альбы» Г. Лоркі, «Цемрашаль» А. Талстога і іншыя. Амаль кожны год калектыў знаёміў глядачоў з новымі пастаноўкамі.

Вялікая заслуга ў дасягненнях самадзейных артыстаў належыць яго кіраўніку Мікалаю Патровічу Барашу.

У ТЫМ МЕСЦЫ, дзе дзве дарогі — Мар'іна Горка — Бабруйск і Мінск — Бабруйск — зліваюцца ў адну, раскінулася вёска Блонь. Тут адразу кідаюцца ў вочы прыкметы новай вёскі, вёскі сённяшняга дня: роўнымі радамі выцягнуліся двухпавярховыя жылля будынкі з усімі камунальнымі выгодамі, пудоўны Дом культуры, дзіцячы сад на 140 месца, арыгінальнай архітэктуры Дом быту, школа-дэсяцігодка... Гэта ўсё клопат мясцовага дзяржаўнага племзавода «Індустрыя», гаспадаркі, якая вядома сваімі справамі не толькі ў нашай рэспубліцы, але і далёка за яе межамі.

Так, гэта Блонь — сённяшняя. Але яна юмніць і сваё мінулае. Без памяці — чарасцеюць людзі.

...Недалёка ад шумнай цэнтральнай вуліцы, у засені старых каштанаў на беразе ціхай рачулки Цітаўка, стаіць аднапавярховы будынак з белымі цяжкімі калонамі. Больш чым сто гадоў назад пабудавалі яго тут, і застаўся ён сведкам многіх гістарычных падзей, якія адбываліся ў Блоні. Сёння пад дахам гэтага будынка сустрэліся мінулае з сучасным, спляліся лёсы людскія, зніталіся ў адзіны лёс — лёс Блоні, лёс народа.

Тут зараз — музей працоўнай славы племзавода «Індустрыя». Яшчэ і года няма яму, яшчэ ідуць пошукі новых экспанатаў, але сотні людзей, што пабывалі тут, далучыліся да нечага вялікага, святага, што можна толькі адчуць, але цяжка выказаць словамі.

«ДАВЯДЗЕЦА ЗЯМЛЮ НАМ АДДАВАЦЬ»

У мінулае Блоні нас вядзе мастацка-афарміцель і на грамадскіх пачатках

дырэктар музея Таццяна Міхайлаўна Аліпава.

— Упершыню Блонь унавінаецца ў 1745 годзе, калі тут была арганізавана іезуіцкая рэзідэнцыя і пабудаваны касцёл. І яшчэ вядома, што «зямля дрэнна апрацоўвалася і давала дрэнны ўраджай». Больш падрабязных звестак таго часу мы не маем.

рабязна прасачыць гэты перыяд гісторыі вёскі Блонь.

У пачатку 900-х гадоў у Блоні быў створаны тайны гурток «Мясцовы сялянскі саюз», у якім актыўную асветніцкую і арганізацыйную работу сярод сялян праводзіла ўся сям'я А. І. Бонч-Асмалоўскага, настаўнікі мясцовай народнай школы, служачыя маёнтка, Асабліва

таго, многія жыхары Блоні былі ўзяты пад нагляд паліцыі.

На пасяджэнні II Дзяржаўнай думы адзін сялянскі дэпутат у сваім выступленні сказаў: «Колькі спрэчак не будзеце вясці, а іншага зямнога шара не створыце, давядзецца, значыць, зямлю гэту нам аддаваць». Ісціну гэтую жыхары Блоні і іншых навакольных вёсак за сваёй у працэсе ўпартай барацьбы з царскім самадзяржаўем. У барацьбе гартаваліся не толькі іх характар, але і высокая палітычная свядомасць. І таму не выпадкова, што пасля перамогі Кастрычніцкай рэвалюцыі старшынёй Пухавіцкага рэўкома быў выбраны блонскі сялянін Максім Максімавіч Ажгірэў.

У вёсцы Блонь была арганізавана і першая на Пухавіччыне камсамольская ячэйка, якая ў час акупацыі Беларусі нямецкімі, а затым белапольскімі інтэрвентамі дзейнічала падпольна. Арганізатарам яе быў малады настаўнік Васіль Піліпавіч Ажгірэў, першым камсоргам — Кірыла Мікалаевіч Шклярый, які зараз знаходзіцца на пенсіі і жыве ў Сухім Логу Свядлоўскай вобласці.

Час — няўмольны. Многія былыя камсамольцы не дажылі да сённяшняга дня. Некаторыя ж і цяпер працягваюць плёна працаваць, дарыць людзям радасць. Актыўнымі камсамольцамі, напрыклад, былі сёстры Раіса і Аляксандра Кашэльнікавы. Зараз Раіса Мікалаўна — народная артыстка БССР, працуе ў Беларускай дзяржаўным акадэмічным тэатры імя Янкі Купалы. Дарчы, яна была першай выканаўцай ролі Паўлінкі. Сястра яе — Аляксандра Мікалаўна — жыве ў Рэчыцы.

Але ўжо з першых год дваццатага стагоддзя гісторыя Блоні набывае пэўную акрэсленасць. Барацьба жыхароў Блоні маленькім ручайком уліваецца ў нястрымны патак народнай барацьбы супраць самадзяржаўя і памешчыкаў. І, як гэта нярэдка бывала ў той час, узначаліў барацьбу блонскіх сялян мясцовы памешчык, рэвалюцыянер-народнік Анатоль Іосіфавіч Бонч-Асмалоўскі, якому, дарчы, і належаў вось гэты дом.

Мы сабралі нямала дакументаў, здымкаў, якія даюць магчымасць больш пад-

актывізавацца дзейнасць саюза ў 1905 годзе. У абвінавачаным акце па справе «Аб блонскім сялянскім саюзе» (люты 1910 г.) гаворыцца: «Злачынная таварыства... уключыла ў праграму сваёй дзейнасці падбухторванне народных мас супраць існуючага дзяржаўнага ладу, дэнаўдзненне да іх свядомасці неабходнасці ўзброенага паўстання...».

Па гэтай справе А. І. Бонч-Асмалоўскі і яго сын Іван былі высланы ў Сібір, а мясцовыя жыхары Ціхановіч, Каток, Мігучкі — у аддаленыя губерні. Акрамя

М. М. Станютка

Н. Д. Багрыцэвіч

В. А. Ніканчык

С. М. Сіняўскі

Т. М. Аліпава

Рыгор НЯХАЙ

ЗЯМНЫЯ АЎТОГРАФЫ

З пачуцця любові да роднага краю хочацца пачаць размову пра Міншчыну. Калі адкрыта гаварыць, то гэтую думку падказаў наш зямляк-касманаўт Уладзімір Кавалёнак. Нядаўна ў «Вячэрнім Мінску» паведамлялася пра яго «касмичны аўтограф». Справа ў тым, што паэт Васіль Зуёнак, які нарадзіўся ў вёсцы Мачулішчы Крупскага раёна, паслаў касманаўту з суседняй вёскі Белая Уладзіміру Кавалёнку свой зборнік вершаў «Нача». З вялікай удзячнасцю прыняў гэты падарунак касманаўт. Ён адзначыў, што кожная вестачка з зямлі напамінае аб любімых сэрцу мінчанам, дадае сіл і бадзёрасці.

— Я атрымаў томик вершаў на «Прагрэсе» на сваёй роднай беларускай мове, — гаварыў у час чарговага сеанса сувязі з зямлёй Уладзімір Кавалёнак. — Гэта вельмі для мяна прыемна, тым больш, што паэт Васіль Зуёнак мой зямляк. Нашы вёскі побач, і мы ў лес у дзяцінстве ў адну і тую ж пушчу хадзілі з ім па грыбы, але, праўда, не былі знаёмыя. І назва «Нача» — родная. Гэта — рачулка, якая цячэ непадалёк ад нас. Невялікая, але вельмі маляўнічая. Я, калі пралятаў над Беларуссю, заўсёды ўзіраўся ў родныя мясціны, спрабаваў нават знайсці сваю рачулку Начу. Лічаная секунды ляцім, а ў думках адразу ўяўляеш яе дубровы, палі, лугі, нават узбалоткі, згадваеш, дзе грыбы давалася збіраць.

Выходзіць, што якімі б далёкімі ці блізкімі дарогамі ні вандравалі мы, а заўсёды нясем у сэрцы малюнкi і вобразы роднага краю.

Міншчына з яе Нёманам, Бярэзай і Пціччу, Арэсай і Случчу, Свіслаччу і рэчкай Лань, нарчанскімі азёрамі і гаманлівымі пущамі апета нашымі песнярамі, услаўлена ў многіх праявіх творах. «Мне

сняцца сны аб Беларусі», — гаварыў некалі Янка Купала, успамінаючы сваю Вязынку і Яхімаўшчыну. «Мой родны кут, як ты мне мілы! Забыць цябе не маю сілы», — выказваў сваю любоў да Наднёманскага краю Якуб Колас.

Творчы міг... Напорная імклінасць... Прадай тут заняты муляры. І пад небам зорнасці маўклівай Вырастаюць волаты-муры, —

захапляўся Паўлюк Трус.

Далятаюць часамі вятры З іх далёкіх і спаленых сёлаў. У асеннім галошніні мы Чуем матчыну скаргу і голас, —

сумаваў Максім Танк па родным краі ў часе Айчыннай вайны.

Нада мною блажыты шацёр, А навокал лясы і лясы. Мая Случчына з тысячы зор Тэа на восень свае паласы, —

пісаў Анатоль Астрэйка ў зборніку вершаў «Случцкі пояс».

Кандрат Крапіва і Кузьма Чорны, Міхась Чарот і Уладзімір Хадыка, Андрэй Александровіч і Пятро Глебка, Антон Бялевіч і Адам Русак, многія пазы і праязікі ўспамінаюць Мінск і Міншчыну ў натхнёных словах і вобразах.

Неўзабаве вялікае свята — 60-годдзе з дня ўтварэння БССР і Кампартыі Беларусі. Шэсцьдзесят год змагання і перамог. І кожны год прыносіў на нашу зямлю сваё, новае, пакадаў свой аўтограф.

Многае помняць гарады і вёскі Міншчыны. І кайзераўскіх салдат, і легіянераў Пілсудскага, і банды Булак-Балаховіча часоў грамадзянскай вайны.

Міншчына стала вядучым цэнтрам рэвалюцыйнай барацьбы. На чале працоўных мас тут стаялі такія выдатныя бальшавікі-ленінцы, як М. В. Фрунзе, А. Ф. Мяснікоў, В. Г. Кнорын, К. І. Ландэр і іншыя барацьбіты за Савецкую ўладу. За гады даваенных пяцігодак значна змяніўся воблік гарадоў і сёл Міншчыны, сельская гаспадарка стала калектыўнай, раслі і пашыраліся прамысловыя прадпрыемствы.

Аднак мала нам было адведзена гісторыяй часу для мірнага сацыялістычнага будаўніцтва. 22 чэрвеня 1941 года раптоўна, без абвешчання вайны на нашу краіну напала фашысцкая Германія. Міншчына

ператварылася ў поле бою. Па яе палях і дарогах пралягаў шлях на Маскву. І тут дзейнічала самая буйная група войск гітлераўскага вермахта «Цэнтр». Працоўныя Міншчыны, як і ўсёй Беларусі, грудзямі ўсталі на абарону Радзімы, заваёў Кастрычніка. У баях за Мінск зараджалася савецкая гвардыя. У першыя дні акупацыі пачалі дзейнічаць партызанскія атрады і падпольныя арганізацыі. Ленінская Камуністычная партыя ўзяла народ на барацьбу за перамогу. Баі з акупантамі не сціхалі ні на адзін дзень.

На прасторах Міншчыны пачалося плённае мірнае будаўніцтва.

Навокал выраслі і растуць буйныя прамысловыя цэнтры рэспублікі, гарады-спадарожнікі Барысаў і Жодзіна, Салігорск і Слуцк, Маладзечна і Вілейка. Растуць і добраўпарадкаваныя раённыя цэнтры — гарады і рабочыя пасёлкі, калгасныя і саўгасныя сядзібы, якія ператвараюцца ў аграгарадкі гарадскога тыпу. Ва ўсіх кутках, ва ўсіх раёнах Міншчыны. Дзяржынск, Нясвіж, Чэрвень, Берасіно, Мар'іна Горка, Старыя Дарогі, Мядзель, Крупкі, Валожын, Капыль, Узда, Стоўбцы, Лагойск, Дукора, Івянец, Нарач, Пухавічы, Смілавічы, Заслаўе, Самахвалавічы, Астрышчкі Гарадок, Плешчаніцы, Валяр'яны растуць і прыгажэюць разам з горадам-гігантам Мінскам.

Кожны з 60 гадоў, што прайшлі з дня ўтварэння БССР і Кампартыі Беларусі, пакінуў на зямлі свой адбітак, свой аўтограф, як пісаў народны паэт БССР, лаўрэат Ленінскай прэміі Максім Танк:

Пакуль не ступілася джала разца І руі ад працы не зморцаца, Я мушу пакінуць адбітак жыцця На камні, жалезе і золаце.

На камні — нявольні мінущыя дні, Курганы ў палях адзіночкі; На цвёрдым жалезе — атопы вайны, Разбітыя сосны высокія.

На золаце — узяты Кастрычніка сцяг, Прасторы бязмежныя, лясныя, Да сонца шырокі праложаны шлях, Вагатыя нівы калгасныя...

Нашы баявыя і працоўныя аўтографы застануцца на зямлі на вякі, быў бы толькі мір і спакой між народамі.

РАДАСЦЬ КАЛЕКТЫЎНАЙ ПРАЦЫ

Адразу пасля перамогі Кастрычніцкай рэвалюцыі Анатоль Іосіфавіч Бонч-Асмалоўскі выехаў у Маскву, а ўсю зямлю, пабудовы, інвентар, жывёлу добраахвотна перадаў сялянам Блоні. Так была арганізавана калектыўная гаспадарка «Чырвоная палымя», якую ўзначаліў Віктар Максімавіч Каток, рэвалюцыйны саратнік Бонч-Асмалоўскага. Адным з актывістаў арганізацыі камуны быў Макар Максімавіч Станютка. Зараз ён — на заслужаным адпачынку, жыве ў сваёй роднай вёсцы.

Экскурсію па зале калектыўнага вядзе Макар Максімавіч Станютка.

— Праіснавала наша гаспадарка нядоўга, але і таго хапіла, каб сяляне адчувалі радасць калектыўнай працы. Упершыню, і назаўсёды. Больш у нас не ўнікала праблем наконт таго, што рабіць з зямлёй, якую забралі ў свае рукі.

У 1920 годзе пасля выгнання белапаллякаў на базе былой камуны мы арганізавалі саўгас «Блонь». Што гэта за гаспадарка была, можна ўявіць па тых дакументах, якія тут знаходзяцца: ворнай зямлі было 475 гектараў, працавала 106 чалавек, мелі мы 60 коней, 20 свіней і 30 кароў... Сёння крыху сумна чытаць гэта, бо міжволі параўноўваеш з сённяшнім днём гаспадаркі, а тады мы лічылі, што не так ужо і дрэнна складваліся нашы справы.

Неўзабаве саўгас быў выдзелены ў гаспадарку племянной свінагадоўлі і пачаў называцца племясаўгас «Блонь». А праз нейкі час, у 1933 годзе, саўгасу было прысвоена імя — дзяржаўны племязавод «Індустрыя», якое ён і зараз носіць. Тады ж гаспадарку ўзначаліў Фёдар Цімафеевіч Сіялка, з імем якога звязаны многія добрыя справы блонскіх жывёлаводаў.

Але на пачатку даводзілася нялёгка. Ездзілі па ўсёй рэспубліцы, шукалі і завозілі чыстанагодных свіней, не хапала спецыялістаў — заатэхнікаў запрашалі з-за мяжы. Рабілі ўсё ўручную.

Паступова наладжвалі справы. Арганізавалася свая саўгасная школа, дзе рыхтаваліся свінаводы. Рабочыя працавалі з пачуццём вялікай адказнасці. Многія з іх ужо тады атрымлівалі граматы, кніжкі ўдзячнасці. У музеі захоўваецца такая кніжка Аляксея Яфімавіча Ажгірэя (у нас многа аднафамільцаў). Тут жа знаходзіцца такі цікавы дакумент, як дзелавае папка саўгаса «Індустрыя», у якой ёсць даваенныя эканамічныя дадзеныя гаспадаркі і план на чацвёртую пяцігодку. Гэтую папку пранёс праз усю вайну дырэктар «Індустрыі» Ф. Сіялка.

ВЯРТАННЕ У ВАЙНУ

Экскурсію па ваеннай зале вядзе ўдзельнік партызанскага руху на Пухавічшчыне Сяргей Мікалаевіч Сіялюскі.

— Так, быў распрацаваны план эканамічнага развіцця племязавода «Індустрыя» на чацвёртую пяцігодку, толькі давялося займацца іншым. Трэба было абараняць Радзіму, Савецкую ўладу, як гэта рабілі нашы старэйшыя таварышы ў 1917—20 гадах.

У гэтай зале наведвальнікі музея, нават дзеці, міжволі сцішваюцца, моўчкі ўглядаюцца ў доўгія радкі прозвішчаў на шэрай мармуровай пліце. Звыш двухсот блонскіх жыхароў забрала з сабой вайна. Кожны чацвёрты. Шукаюць дзеці знаёмыя прозвішчы сваіх дзядоў, суседзяў, знаёмых...

Асобны стэнд прысвечаны дырэктару гаспадаркі Фёдору Цімафеевічу Сіялку. Па заданні Мінскага абкома КПБ ён быў пакінуты для арганізацыі партызанскага руху ў тыле ворага. Спачатку ў Пухавіцкім, потым у Шклоўскім раёнах Фёдар Цімафеевіч праводзіў вялікую прапагандысцкую работу, арганізаваў партызанскі атрад, які затым уліўся ў брыгаду «Чэкіст». Ён быў выбраны членам бюро Шклоўскага падпольнага райкома КПБ. У музеі зараз захоўваецца партызанскі дзёнік Сіялкі, здымкі, рэчы, якімі ён карыстаўся.

Падоўгу затрымліваюцца наведвальнікі ля карціны «Народны месцівец», якая створана на сапраўдным факце. Тут якраз паказаны той момант, калі блонскі жыхар Фёдар Якаўлевіч Філаценкаў забівае нямецкага каменданта, які вёз яго на допыт. Пасля гэтага Філаценкаў пайшоў у партызанскі атрад, быў камандзірам разведкі. За гераізм і мужнасць у час вайны ён узнагароджаны ордэнам Леніна...

Нядоўгае жыццё пражыў Максім Максімавіч Ажгірэя, першы старшыня Пухавіцкага рэўкома. У 1920 годзе яго расстралялі белапаллякі. Але яго беспакойнасць, мужнасць і сумленнасць жыццё знайшло свой працяг у жыцці і справах ягонага сына Рыгора. Ён, як і бацька, не ўмеў хавання за спіны іншых. Сумленна працаваў, мужна абараняў сваю Айчыну. Рыгор Максімавіч разам са сваёй жонкай Наталляй Мікітаўнай прайшоў усю вайну, удзельнічаў у Сталінградскай бітве. Памёр ён ужо ў пяцідзесятых гадах, а жонка і зараз працуе медсястрой у дзіцячым садзе. Усе іх шматлікія ўзнагароды ваеннага часу — у нашым музеі. Ёсць у нас і свой Герой Савецкага Саюза. Гэта Аляксандр Францавіч Петаковіч. Мы яго лічым сваім. Ён яшчэ ў 1929 годзе прыехаў да нас з дзіцячага дома.

Тут закончыў мясцовы рабфак (быў тады ў Блоні), працаваў брыгадзірам на свінаферме. Адсюль пайшоў на фронт. Зараз лепшым камбайнерам раёна ўручаецца спецыяльны прыз героя...

«СЕННЯ ГІСТОРЫЮ РОБІМ МЫ»

Адразу пры ўваходзе ў залу працоўнай славы на сцяне вісіць цікавы, сапраўды гістарычны загад № 1 ад 5 ліпеня 1944 года за подпісам былога дырэктара гаспадаркі Ф. Сіялкі.

«Пасля трохгадовага знаходжання ў партызанах я, дырэктар саўгаса «Індустрыя» Сіялка Фёдар Цімафеевіч, прыбыў у саўгас «Індустрыя» і пачаў выкананне сваіх абавязкаў...» Далей ідуць распараджэнні: усім спецыялістам прыступіць да сваёй работы, неадкладна арганізаваць сенакос, акучванне бульбы і г. д.

Так пачаўся новы этап у жыцці гаспадаркі, не менш цяжкай і адказнай, чым і ў першыя гады заснавання саўгаса.

Экскурсію па зале працоўнай славы вядзе Ніна Дзмітрыеўна Багрыцэвіч.

— Я, як помню сябе, усё працавала. Ды хіба ж я адна такая? У вёсцы людзі з малых гадоў прывучаны да працы, асабліва наша, старэйшае пакаленне. Як прыйшла на ферму ў трыццатых гадах, так усё сваё жыццё і працавала свінаркай. Неяк падлічылі, што за ўсе гады работы я выгадавала каля 15 тысяч свіней... Сёлета пайшла на пенсію.

Цяжка даводзілася ў першыя пасляваенныя гады. Усё было разбурана. Зноў збіралі пародзістых свіней, будаваліся, станавіліся на ногі. І вось праз дзесяць гадоў, у 1954 годзе, мяне паслалі на выстаўку ў Маскву, дзе я атрымала сярэбраны медаль. Гэта, мусяць, не толькі мая заслуга, колькі наогул нашай гаспадаркі, якая за такі кароткі час змагла дасягнуць добрых поспехаў.

Потым мяне ўзнагародзілі ордэнамі Леніна і Працоўнага Чырвонага Сцяга, медалямі, двойчы Ганаровымі граматамі Вярхоўнага Савета БССР. Прыемна, калі твая праца шануецца.

У нас многа добрых, працавітых людзей. На стэндах — фотаздымкі лепшых свінаракаў, жывёлаводаў, механізатараў. Вось, напрыклад, звеннявы па вырошчванню бульбы Леанід Антонавіч Корж і даярка Марыя Ануфрыеўна Федарэнчык, якія таксама ўзнагароджаны ордэнамі Леніна. Тут жа мае сяброўкі, свінаркі Марыя Максімаўна Змушка, Марыя Феліксаўна Дварэцкая і многія іншыя.

Ганарымся мы Героем Сацыялістычнай Працы Міхаілам Раманавічам Змачыніскім. Ён зараз працуе старшынёй суседняга калгаса «Камсамолец», але ж

вырас у нас, у нас працаваў брыгадзірам па палыводстве...

Дзесяткі прозвішчаў, фотаздымкаў і ўсе — знаёмыя, усе родныя. Сёння ўсё здаецца звычайным, будзённым. Але ж пройдуць гады і будучы глядзець на гэтыя твары маладыя людзі, і ўспомняць нас добрым словам. Як падумаеш пра гэта, дык пачынаеш разумець, што гэтую самую гісторыю сёння мы робім самі. Робім сваёй працай. І добра робіцца на душы, калі ведаеш, што цябе не забудуць, будучы помніць.

«ПАМЯЦЬ—ГЭТА ЖЫЦЦЕ»

Расказ дырэктара дзяржаўнага племязавода «Індустрыя» Васіля Аляксеевіча Ніканчыка, ініцыятара стварэння музея народнай славы.

— Так, людзі гісторыю робяць самі. Ніна Дзмітрыеўна Багрыцэвіч, Леанід Антонавіч Корж, Марыя Ануфрыеўна Федарэнчык, дзесяткі іх сяброў і калег па рабоце зрабілі і робяць усё, каб наша гаспадарка з кожным годам мацнела, каб жылося замойней і веселей.

Гэта дзякуючы ім мы ў сёлетнім, юбілейным, годзе змаглі атрымаць ураджай звыш 30 цэнтнераў збожжа з гектара, каля 300 цэнтнераў бульбы. Зараз у гаспадарцы — 6 тысяч свіней і каля трох з паловай тысяч буйной рагатай жывёлы. У гэтым годзе на 100 гектараў сельгасугоддзяў мы атрымалі на 780 цэнтнераў малака і 235 цэнтнераў мяса. Прыбытак складзе звыш паўтара мільёна рублёў...

Акрамя таго, мы зараз актыўна будземся. Маём генеральны план забудовы тэрыторыі гаспадаркі. За апошнія пяць гадоў нашы рабочыя атрымалі звыш ста новых кватэр. Толькі што закончылі ўзвядзенне саўгаснага прафілакторыя. Пачалося будаўніцтва гандлёвага цэнтара, у які ўвойдуць чатыры магазіны, кафэ, сталовая і гасцініца...

Дык ці можна забываць аб тых, хто стварае ўсе гэтыя матэрыяльныя і культурныя каштоўнасці? Іх павінны ведаць і цяпер, і праз гады. Памяць—гэта жыццё. І музей павінен тут адыграць сваю ролю. Гісторыя Блоні багатая, а ведалі яе да апошняга часу не ўсе. Калі адкрылі музей, дык нават людзі старэйшага пакалення здзівіліся — так нечакана адкрылася Блонь перад імі.

Хачу прывесці адзін запіс з кнігі водгукаў, зроблены трэцякласнікамі нашай школы: «Мы наведаліся аб мінулым роднай Блоні і абвясцілі працавіцтва, бератчы створанае, а калі вырастнем, сваёй працай прымножым багацці, якія стварылі нашы продкі, каб Блонь стала яшчэ прыгажэйшай...»

Вось у гэтым і бачыцца нам галоўнае прызначэнне музея.

А. КАЗАННІКАУ.

САЛІГОРСК І САЛІГОРЦЫ

У САЛІГОРСКАЙ гасцініцы «Новае Палессе» было поўна камандзіраваннага люду. Убачыўшы новы твар, двое, што курылі ў вестыбюлі, адразу спыталі: — Што, таксама па чацвёртаму? Калі ўбачылі, што не зразу меў, здзівіліся: — Мы цікавімся, ці не па справах чацвёртага камбіната прыехалі? Не? А чаго? Сёння ў Салігорску, відаць,

часцей за ўсё паўтараецца лічба — чатыры, чацвёрты. Горад напярэдадні пуску першай чаргі чацвёртага калійнага завода. Гіганта сярод гігантаў. Ён будзе выпускаць да 5 мільёнаў тон угнаенняў у год. Ды які! Без прымесу хлору, на ўзроўні лепшых сусветных стандартаў. «Пускаем чацвёрты!» Гэтыя словы вы пачуеце і ад афіцыйнага рэстарана, і ад прадаўшчыцы магазіна, ад бібліятэкара... Нічога даўнага ў гэтым

няма. Салігорцы — ёсць салігорцы, дзе 6 яны ні працавалі. Кожны з іх адчувае сваю прыналежнасць да самай галоўнай справы свайго горада — здабычы сільвініту, чырвонай солі, каменя ўрадлівасці. У музеі працоўнай славы ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга вытворчага аб'яднання «Беларуськалій» ёсць пажоўклы ад часу фотаздымак. На ім двое шахцёраў з радаснымі, але трохі разгубленымі тва-

рамі пазіраюць на невялікі кавалак руды. І подпіс: «30 красавіка 1960 года. Выдача першай бодні калійнай солі». Як даўно і як усё ж такі нядаўна гэта было! 18 гадоў... Па сутнасці, невялікі тэрмін. А колькі зроблена! Выраслі тры калійныя заводы, і вось цяпер надыйшла чарга чацвёртага, самага вялікага. Вырас цэлы горад, у якім сёння жыве 64 тысячы чалавек...

САЛІГОРЦЫ... Хто яны? Статыстыка падказвае, што кожны пяты з іх — шахцёр. Жывуць і працуюць тут таксама будаўнікі, хімікі, трыкатажнікі, людзі іншых спецыяльнасцей. Горад малады, і жыхары яго таксама маладыя. Сярэдні ўзрост салігорцаў — 28 гадоў. І што яшчэ адразу кідаецца ў вочы — тут вельмі шмат дзяцей.

І ўсё ж такі Салігорск — горад шахцёраў. Іх тут, болей за 13 тысяч. Шахцёр... Прафесія, бадай, адна з самых маладых на Беларусі. А, між тым, сваімі кадрамі Салігорск славіцца на ўсю краіну. Хто не ведае слаўтых шахцёрскіх брыгадзіраў Герояў Сацыялістычнай Працы Анатоля Селіванова, Васіля Пінчука, Станіслава Янчэўскага, Віктара Бабіча.

Сотні рабочых «Беларуськалій» ўзнагароджаны ордэнамі і медалямі СССР.

У адной старой шахцёрскай песні ёсць такі куплет: «Он был шахтер, простой рабочий, служил в донецких рудниках, и день за днем, с утра до ночи, добил пласты угрюмых шахт...»

Хто быў у рудніку ведае — змрачнавата тут, і пылу хапае, і грукату. І ўсё ж такі слова «дзяўбосці» гучыць зусім архаічна. Ды і адбойны малаток, якім уставаўляў Аляксей Стаханаў свае рэкорды, цяпер можна ўбачыць толькі ў музеі. Бо прыйшла сюды, у штрэкі, самая дасканалая тэхніка.

Мне давялося доўга гутарыць са Станіславам Міхайлавічам Янчэўскім. Гэта знакаміты чалавек. Як ужо згадвалася, ён — Герой Сацыялістычнай Працы, выбіраўся дэпутатам Вярхоўнага Савета СССР. Пра яго знята некалькі фільмаў, пра яго пісалі ў кнігах, ды і сам ён сааўтар кніжкі, выданае Прафвыдаткам у Маскве. За трынаццаць гадоў працы пад зямлёй Янчэўскі прайшоў са сваім камбайнам сотні кіламетраў. Прайшоў... Толькі тут, у забой, калі пачуеш трэск пароды над галавой, калі пабачыш, як сярод пылу з пякельным грукатам угрызаецца машына ў каменную сцяну, пачынаеш разумець неаднаведнасць гэтага слова самай сутнасці справы. Але ж іншага слова людзі не прыдумалі... У красавіку 1975 года брыга-

(Заканчэнне на стар. 6).

САЛІГОРСК І САЛІГОРЦЫ

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 5).

да Янчэўскага пабіла сусветны рэкорд, прайшоўшы за месяц 6050 пагонных метраў горных выпрацовак і здабыўшы па 8300 тон руды на кожнага члена брыгады.

Але праславіўся Станіслаў Міхайлавіч не толькі гэтым. Разам з інжынерамі «Беларуськалія», вучонымі Інстытута фізікі Акадэміі навук БССР і Ленінградскага горнага інстытута ён плённа працаваў над праблемай аўтаматызацыі здабычы сільвініту. Упершыню ў сусветнай практыцы Янчэўскі кіраваў камбайнам на адлегласці: кірунак машыны даваў лазерны прамень. Брыгада яго выпрабавала і другі спосаб аўтаматычнага кіравання горнамі камбайнамі — электронную сістэму ваджэння, так званы шлейфавы метад.

Цяпер на шахтах «Беларуськалія» 97—98 працэнтаў руды здабываецца механізаваным спосабам. Праз два-тры гады тут наогул мяркуюць спыніць свідравальна-ўзрыўныя работы пад зямлёй. Станіслаў Міхайлавіч лічыць, што ў прыцыпе здабычу сільвініту наогул можна весці без непасрэднай прысутнасці шахцёраў пад зямлёй.

Што ж, меркаванне гэтае зусім рэальнае, калі ўлічыць, якія людзі тут сёння працуюць. Узяць хая б брыгаду Уладзіміра Шульгі, самую славетную цяпер у Салігорску. За асваенне новай тэхнікі У. Шульга была прысуджана Дзяржаўная прэмія БССР і прэмія Ленінскага камсамола Беларусі. А як цягнуцца да ведаў яго хлопцы! Трэбе з іх вучацца ў Салігорскім горна-тэхнічным тэхнікуме.

У ПАРТКОМЕ аб'яднання «Беларуськалія» я пазнаёміўся з сацыяльным пашпартам прадпрыемства. Сярэдні ўзровень адукацыі працаўнікоў прадпрыемства 9,32 года. Сёння ў вышэйшых навучальных установах вучыцца 145 рабочых, у тэхнікумах — 188, у школах рабочай моладзі — 305. Акрамя гэтага, 2602 чалавекі скончылі курсы павышэння кваліфікацыі.

А вось яшчэ некалькі лічбаў. У мінулым годзе ў аб'яднанні было зарэгістравана 1665 рацыяналізатарскіх прапаноў, рэалізацыя якіх дала дзесяткі тысяч рублёў эканоміі. І яшчэ. Трэць усіх рабочых з'яўляюцца ўдарнікамі камуністычнай працы, кожнаму чацвёртаму прысвоена званне «Ветэран працы аб'яднання».

Так, працуюць салігорскія шахцёры выдатна. 7 разоў яны выходзілі пераможцамі ва ўсеагульным сацыялістычным спаборніцтве ў сваёй галіне, аб'яднанне ўзнагароджана пераходным Чырвоным сцягам ЦК КПСС, Савета Міністраў ССРСР, ВЦСПС і ЦК ВЛКСМ. За два гады і 8 месяцаў гэтай пяцігодкі тут выдана 23,3 мільёна тон мінеральных тукіаў — на 564 тысячы тон звыш плана.

І ўсё ж «не адной соллю» жывуць салігорцы. Большасць з іх — людзі з вялікімі духоўнымі і культурнымі запатрабаваннямі. Трэба сказаць, што ў Салігорску нямаюць робіцца для фарміравання новага, усебакова развітага чалавека.

Фонд салігорскіх бібліятэк складае больш чым 600 тысяч

тамоў. Кожны салігорац у год у сярэднім прачытае не менш чым 12 кніг.

З поўным правам Салігорск можна назваць універсітэцкім горадам — тут працуюць чатыры народныя універсітэты: грамадска-палітычных ведаў, ваенна-патрыятычнага выхавання, эканамічных ведаў і культуры. Наведваюць іх больш за 1200 чалавек. Слухачы універсітэта культуры, напрыклад, знаёмяцца з лепшымі творамі сусветнай музычнай класікі, драматургіі. Выкладаюць там сталічныя музыказнаўцы, тэатразнаўцы, выступаюць прафесійныя калектывы.

Салігорск можна назваць і тэатральным горадам, хоць прафесійнага тэатра тут пакуль што няма. Але ж затое тут частыя госці артысты Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы. На сцэне Палаца культуры калійшчыкаў не раз паказвалі сваё майстэрства тэатральныя і эстрадныя калектывы з Расійскай Федэрацыі, Украіны, Малдавіі, іншых саюзных рэспублік.

Нельга не ўспомніць і пра «тэатральныя серады», якія праводзяцца ў горадзе восенню і зімой у чацвёртую сераду кожнага месяца. Паглядзелі салігорцы на гэтых «серадах» нямала цікавых спектакляў Дзяржаўнага рускага драматычнага тэатра імя Горкага і Дзяржаўнага тэатра музычнай камедыі БССР.

Салігорск абраны месцам правядзення традыцыйнага веснавога конкурсу эстраднай музыкі «Юнацтва Палесся». Штогод у гэтым конкурсе прымаюць удзел калектывы з розных гарадоў не толькі Беларусі, але і Украіны, Расійскай Федэрацыі. Дарэчы, заўсёды паспяхова выступае ў гэтым конкурсе салігорскі народны эстрадны аркестр пад кіраўніцтвам Валерыя Старавойтава.

Наогул у горадзе шмат таленавітых спевакоў, музыкантаў, танцораў, чытальнікаў, мастакоў.

Кожны, хто прыязджае ў Салігорск, звяртае ўвагу на скульптурную фігуру шахцёра-першапраходцы, якая ўстаноўлена на плошчы ля гасцініцы «Новае Палессе». Аўтар гэтага твора — Генадзь Буралкін, былы шахцёр, у вольны час ён наведваў студию выяўленчага мастацтва пры Палацы культуры калійшчыкаў. І так пацягнула хлопца да мастацтва, што паступіў ён на аддзяленне скульптуры Беларускага дзяржаўнага тэатральна-мастацкага інстытута.

Або ўзяць Анатоля Смоліча, горнага майстра з 3-га рудаўпраўлення. У пазалеташнім годзе многія аматары выяўленчага мастацтва наведвалі яго персанальную выстаўку, дзе было прадстаўлена больш чым 60 жывапісных работ. Асноўная тэма твораў Анатоля — шахцёры, нялёгкае шахцёрскае праца, але любіць ён маляваць і салігорскія пейзажы, нацюрморты. Анатоля Смоліча — лаўрэат 1-га Усеагульнага фестывалю самадзейнай творчасці працоўных.

Характэрная рыса культурнага жыцця горада шахцёраў — удзел у мастацкай творчасці соцень і соцень рабочых, інжы-

Салігорскія будаўнікі М. І. Шабан, М. В. Шабан, І. Ф. Чаратун, Р. З. Трухан і М. А. Сех.

Фота М. АМЕЛЬЧАНКІ.

нераў, настаўнікаў, школьнікаў. Вялікую ролю ў гэтым адыгрывае Палац культуры калійшчыкаў, які ўзвышаецца ў самым цэнтры горада.

У Салігорску шмат здольных музыкантаў. Іх аб'яднаў народны эстрадны аркестр пад кіраўніцтвам Валерыя Старавойтава. У яго рэпертуары каля 70 твораў — песні савецкіх кампазітараў, народныя песні, руская і замежная класіка. Хто ж іграе ў аркестры? Саксафаніст Сяргей Турчын — горны майстар 2-га рудаўпраўлення, завочна вучыцца ў Маскоўскім горным інстытуце, гітарыст Уладзімір Бяліцкі — шахцёр, салістка вакальнай групы Надзея Голуб — апаратчыца ўзбагачальнай фабрыкі, нядаўна скончыла Салігорскі горна-хімічны тэхнікум.

Аркестр паспяхова гастрываваў у Маскве і іншых буйных гарадах краіны, выступаў у Польшчы, Германскай Дэмакратычнай Рэспубліцы.

Заўсёды сустракаюць апладысманамі таленавітых танцораў — слесара падземных майстэрняў Мікалая Мінько і горнага майстра Васіля Котава, як і астатніх удзельнікаў танцавальнага калектыву палаца.

Працуе пры палацы цыркавая студыя, якой кіруе Юрый Грынкевіч. Чалавек ён няўрымслівы, апантаны. Пачыналі тут, як гаворыцца, з нуля. Разам з інжынерамі канструктарскага бюро канструявалі складаную цыркавую тэхніку, якую давалі потым да ладу (як і ўвесь рэквізіт) рабочыя рамонтных майстэрняў. Цяпер у студыі займаецца 70 чалавек — ад 9 да 30 гадоў — эквілібрысты, жанглёры, паветраныя гімнасты, нават ілюзіяністы і клоуны. Тут ужо ёсць свае таленавітыя артысты. Напрыклад, навучэнцы тэхнікума Юрый Буханаў і Аляксандр Аносаў. Першы з іх — жанглёр, другі — эквілібрыст на свабодным дроце. Дзве удзельніцы студыі Наташа Навіцкая і Іна Бародка нядаўна былі запрошаны ў прафесійныя цыркавыя калектывы.

Тут, у Палацы культуры, наогул у Салігорску, вельмі цікава працуюць з дзецьмі. Калі ні зойдзеш у палац, ён звоніць дзіцячымі галасамі. У адной зале рэпэціруюць танцоры, у другой — спевакі, у трэцяй сабраліся удзельнікі дзіцячага драматычнага тэатра.

Двум дзіцячым калектывам палаца прысвоена званне народных. Гэта ансамбль танца «Іскарка» і дзіцячы хор «Крышталікі». У першым з іх

удзельнічае больш чым дзвесце школьнікаў. Кіруе юнымі танцорамі Мая Хоміч.

З вялікім поспехам ансамбль выконвае танцы народаў ССРСР, харэаграфічныя сюіты «Камень урадлівасці» і «Вянок беларускіх танцаў».

Далёка за межамі Міншчыны вядомы і «Крышталікі». Гэтым вялікім калектывам кіруе Антаніна Сідарэнка. За 8 гадоў існавання ў калектыве прайшлі школу спявання каля трохсот хлопчыкаў і дзяўчынак. Есць у ансамблі вакальная група «Салігорачка». Нядаўна яна выязджала ў Маскву, на Цэнтральнае тэлебачанне, дзе прымала ўдзел у конкурсе дзіцячых песні.

Працуе пры Палацы культуры і дзіцячая кінастудыя, якой кіруе Зінаіда Крывулец. У свой час яна скончыла кінатэхнікум, працавала кінамеханікам, тэхнічным кіраўніком у кінатэатры. А потым пачала паціху і сама здымаць. У сакавіку 1974 года Зінаіда Ільвічэна арганізавала ў Палацы культуры студию юных кінааматараў.

За чатыры гады тут было знята больш чым 20 фільмаў. Такія кінастужкі, як «Брыгадзір Шульга», «Мы — дзеці шахцёраў», «Мой сябра — песня», атрымалі шырокае прызнанне глядацкай. За фільм «Мой сябра — песня» студыя была ўдасцоена звання лаўрэата Рэспубліканскага конкурсу аматарскіх кінастужак. Гэтая ж работа атрымала дыплом міжнароднага фестывалю ў Чэхаславакіі.

Мы расказалі толькі пра некаторыя калектывы мастацкай самадзейнасці. У Салігорску іх больш за 70 і прымаюць у іх удзел каля двух тысяч чалавек.

САЛІГОРСК — горад дынамічны. Ён увесь час будзеца. А паглядзіце, колькі ўжо зроблена! Узведзена больш як дзвесце шматпавярховых дамоў, сем сярэдніх школ, два прафтэхвучылішчы, горнахімічны тэхнікум, 23 бібліятэкі, Палац культуры калійшчыкаў, дзесяткі магазінаў, бальнічны комплекс і г. д.

Пры ўездзе ў Салігорск злева ляжыць вялікае поле. Неўзабаве адсюль возьме пачатак новы, Паўночна-Заходні жылы раён горада. Уздоўж салігорскага вадасховішча мяркуюцца пабудаваць некалькі санаторыяў-прафілакторыяў, дамоў адпачынку, турыстычных баз.

Такі ён, горад шахцёраў — прыгожы, чысты, зялёны. І жывуць у ім мужныя і працавітыя людзі.

М. ЗАМСКІ.

Танцуе народны ансамбль «Іскарка».

Народны эстрадны аркестр Палаца культуры калійшчыкаў. Фота А. РЭДЗЬКІ.

КАТОРЫ год я езджу дарогамі Міншчыны, якія часта прыводзяць да чаканых і нечаканых сустрэч. А яны былі і на азёрнай Мядзельшчыне, і на ўзгорыстай Лагойшчыне, і на раўніннай Случчыне, і на прынёманскай Стаўбцоўшчыне. Усюды жыве памяць...

ГАДОЎ ДЗЕСЯЦЬ НАЗАД наведваю я сям'ю маладзечанскіх старажылаў. Іх старэйшына Іван Адамавіч Атрашкewіч (1872 года нараджэння) мае зайздросную біяграфію: удзельнічаў у рэвалюцыях, войнах, быў прадстаўлены ў ЦВК БССР, неаднойчы сустракаўся і гаварыў з А. Р. Чарвяковым...

Яшчэ ў мінулым стагоддзі І. А. Атрашкewіч працаваў пасыльным ва ўпраў-

ла роднай літаратуры сусветна вядомых Янку Купалу, Якуба Коласа, Максіма Багдановіча. Упрыгожылі і ўзбагацілі нашу культуру Цішка Гартны, Змітрок Бядуля, Карусь Каганец... У гэты ж час наш край даў яшчэ цэлы «падлесак» беларускай літаратуры. Кожны з іх стараўся як найшчырэй выказаць свае думкі пра нешта адвечнае.

«Бацькаўшчына мая! Люблю цябе, Беларусь, бо я частка цябе. Люблю цябе, бо ты мая; усюды, дзе я цябе бачу, — бачу сябе... Люблю цябе, мая мова родная, ты для мяне неацэнны скарб, бо ты ўліта мне ў душу маткай роднай, калі яшчэ быў у калысцы...» Як першая заповедзь прагучалі гэтыя словы ў публіцыстычным мана-

Юрка Гаўрук, Алесь Якімовіч, Максім Лужанін, Васіль Вітка, Янка Скрыган, Пятро Глебка, Рыгор Мурашка, Станіслаў Шушкевіч, Адам Русак, Васіль Сташэўскі, Валеры Маракоў, Міхась Клімковіч... — усе яны ў ліку першых уліліся ў Саюз пісьменнікаў нашай рэспублікі.

У 1920—1930-х гадах на Уздзеншчыне гаварылі, што «ў кожнай хаце з-за коміна паглядае паэт ці праяік». Як і на Капыльшчыне ці Случчыне, тут таксама віравала літаратурнае жыццё. Сапраўды, паддаючы адзін аднаму ахвоты, за праю браліся многія, і толькі самыя таленавітыя замацоўваліся ў літаратуры. Нярэдка з'ява, калі ў адной вёсцы нараджаліся па некалькі пісьменнікаў (Нізок, Кулакі, Пясочнае...)

Жылка... У Радашковічах пэўны час жыў вядомы ўсёй прагрэсіўнай Еўропе «беларускі Гандзі» — Браніслаў Тарашкewіч, які сваёй дзейнасцю паказаў рэакцыю, на што здольны працоўны народ.

Пасля Вронкаўскай турмы ехала на пасяленне ў Лодзь вядомая дзяўка беларускай культуры Паўліна Мядзёлка (1893—1974). З вялікім сумам у грудзях па роднай зямельцы і па дарагіх сябрах яна ў вагоне пачала складаць радкі папулярнай у Заходняй Беларусі песні рэвалюцыйна-падпольшчыкаў «Пад голым вясёлы...» Лістак гэтай асобна выддзенай песні з нотамі захоўваецца зараз у фондах Літаратурнага музея Янкі Купалы. Пад творам стаіць лаканічнае і такое знаёмае — «Паўлінка».

У музеі Сноўскай школы Нясвіжскага раёна захоўваецца рэдкі экспанат — зборнічак вершаў і перакладаў былога настаўніка Клецкай беларускай гімназіі Вячаслава Сцяпанавіча Арэня (1908—1937), які ўплываў на фарміраванне заходнебеларускай моладзі ў духу рэвалюцыйнай і нацыянальнай свядомасці. Гартаем старонкі і нібы вяртаем той час:

Ціха гасне чароўная зорка,
Яе бляск дзесьці гінуў між хмар;
За турэмнай цаглянай сцяною
Паміраў малады камунар.

Рэвалюцыйнаму падполлю патрэбны былі свае паэты і свае песні.

МУЖНЫ БЕЛАРУСКІ НАРОД у гады вайны адлікнуўся на агні купалаўскі заклік «Партызаны, партызаны...» Ваявалі не толькі зброяй. Гэты партызанскі народ у лясной друкарні «выткаў» «Случкі пояс» Анатоля Астрэйкі. Выпадак рэдкі не толькі на Беларусі — такіх аналогаў мала знойдзецца ва ўсёй Еўропе.

Тое, што пісалі вядомыя пісьменнікі, гэта ніколі не здзіўляе, інакш яно і не магло быць. А вось што ў час гітлераўскай навалы за праю браліся тыя, хто ніколі дагэтуль не пісаў, мае цікавасць. Партызанска сувязная атрада імя Катоўскага Ганна Аляхновіч (1890—1975) ужо ў сталым веку ў народна-песеннай манеры пачала складаць вершы, такія як «Арлам-партызанам», «Страта», «Бой у Гародні», паэма «Чырвоная дошка» і інш. Гэтую жанчыну з вёскі Нялепава, што пад Нясвіжам, называлі «партызанскай маці» за яе спагадлівасць і падтрымку лясных салдат. Пасля вайны на сваім III з'ездзе пісьменнікі Беларусі прынялі Ганну Аляхновіч у свае рады.

Каля дзесяці гадоў назад у свой дарожны бланкіт я запісаў пра рэліквіі Доктаравіцкага саўгаснага музея на Капыльшчыне. Сярод мноства расстаўленых нявыпытнай рукою экспанатаў узялі ўвагу дзве фатаграфіі юных беларускіх паэтаў: Аляксея Коршака і Уладзіміра Ясючэні. Пра першага я ўжо чытаў успаміны Сцяпана Александровіча, другога — бачыў першы раз. У Ясючэня просценька апануты: картовая кашулька, вельветавы пінжачок, які атуляе хлапечыя плечы. І тварам ён вельмі прасты: высокі лоб, спакойныя ўдмлівыя вочы, закінутыя ўгору валасы. Не паспеў ён «набыць» інтэлігентны выгляд. А шчырасць яму дала прырода. Нейкімі няўлоўнымі рысамі напамініў мне другога вечна юнага беларускага паэта Лёню Якубовіча. Падобна і ў іх трагічным лёсе: адзін — салдат, другі — шахцёр. Партрэты абодвух зараз у экспазіцыях музеяў: Валодзя — у Доктаравічах, а

(Працяг на стар. 8).

САЛАЎІННЯ ГНЁЗДЫ МІНШЧЫНЫ

ленні Лібава-Роменскай чыгункі. Яму па службе і проста так не раз даводзілася гутарыць з інжынерам Іванам Люцыянавічам Неслухоўскім (Янкам Лучынам). Захаваў пра яго старэйшы беларускі чыгуначнік самыя дарагія ўспаміны:

— Мне, як пасыльнаму, даводзілася ўсюды вандраваць, шмат каго бачыць і чуць. З Іванам Люцыянавічам звёў мяне шчаслівы лёс разам працаваць і нават выконваць некаторыя яго даручэнні. Бывае, зойдзеш да яго ў рабочы пакой, а ён, нахіліўшыся нізка над паперамі, усё нешта піша. Выгляд меў стомлены і хворы, часта заходзіўся ў кашлі. Мусіць, не толькі ў мяне, але і ў другіх такіх жа вясковых людзей пытаўся пра жыццё простага народа. Цікавіўся навінамі ў маёй Слабадзе (я родам з гэтай вёскі, што каля Заслаўя). Распытваў пра ўсякія здарэнні. Пачуўшы маё якое-небудзь вясковае слова, ён тут жа ўстаўляў: а што гэта ў вас азначае? Любіў паслухаць тутэйшую легенду, цікавіўся песнямі. Адночы я бачыў у яго нейкія зборы старадаўніх грошай і невядомых значкоў ці медальёў. Магчыма, гэта яму прыносілі службоўцы. Пытаўся таксама, ці ёсць каля маёй вёскі даўнія курганы, якіх называюць і што пра іх гавораць людзі. Я тады не ведаў, што Іван Люцыянавіч паэт, але ён мне падабаўся сваёй прастатой. Гэта быў чалавек з людзей. Толькі шмат паэзіі я прачытаў яго вершы, і мне яны здаліся «родам» з нашай Слабады: такія блізкія карціны з жыцця маіх аднасяляч! Як зараз яго бачу перад сабой: у клопатах, над паперамі, у гутарцы. Шкада, што мала пажыў, бо мала такіх шчырых людзей я сустракаў на сваім доўгім жыцці...

МІНШЧЫНУ У ЛІТАРАТУРЫ нельга вымераць кіламетрамі, лепш — крокамі, каб не прапусціць ніводнага пісьменніка. Тут цэлае радовішча талентаў. Столькі слаўных імён! Нехта можа прапакнуць, што ў «заімшэльных» стагоддзях беларускай гісторыі больш імянітасцей прыпадала на Полаччыну, Гродзеншчыну, Магілёўшчыну, Брэстчыну (Ефрасіння Полацкая, Кірыла Тураўскі, Францыск Скарына, Васіль Цяпінскі, Мікола Гусоўскі...), але нельга абыходзіць і Міншчыну. Памяркуйце самі: колькі цудоўнейшых помнікаў дойлідства засталася (Заслаўе, Мінск, Нясвіж...), альбо паслухайце мясцовыя старадаўнія песні — і стане зразумелым: якія магучыя тварэнні пакінуў народ, якія тут жылі таленавітыя майстры і песняры.

Асабліва «заіскрылася» сваімі «зоркамі» паднябессе Міншчыны ў XIX і XX стагоддзях (У. Сыракомля, А. Абуховіч, С. Манюшка, В. Ваньковіч, Я. Лучына, А. Гурыновіч, К. Каганец...). На мінскай зямлі адбылося станаўленне В. Дуніна-Марцінкевіча як нацыянальнага паэта і драматурга. Ведалі гэты край Ф. Багушэвіч, Цётка, Б. Эпімах-Шыпіла. Колькі б мы ні стараліся гаварыць пра ўсіх пісьменнікаў — ураджэнцаў Міншчыны, гэта акажацца проста немагчымым, бо тады трэба было б мець на ўвазе добрую частку ўсёй беларускай літаратуры. У такім разе прыйдзецца спыніцца толькі на некаторых штыхах, якія характарызуюць гэтую багатую літаратурную ніву.

ДАРЭВАЛЮЦЫЙНАЯ МІНШЧЫНА да-

логу Язэпа Шпэта з Зембіна Барысаўскага павета.

У літаратураў не хапала, калі не скажаць болей, творчай культуры, але яны стараліся выявіць не проста саміх сябе, а найбольш раскрыць асяроддзе, у якім яны жылі. Гэта мы адчуваем у Юзі Шчупака — муляра І. Сайкоўскага з Радашковіч, у Старога Уласа — лесніка У. Сівога-Сівіцкага з Валожына, у Андрэя Мокрага — каморніка А. Сухого з Вілейшчыны, у Янкі Светлячка — настаўніка І. Гаеўскага з Барысаўшчыны.

Пакуты аратых паказаў у сваіх вершаваных апавяданнях Лявон Лобік (1871—1918) з вёскі Кукавічы Капыльскага раёна, якога М. Гарэцкі, можа, завельмі шчодро, называў «сапраўдным паэтам-земляробам». Удзельнік трох рэвалюцый, сібірскі катаржнік, Л. Лобік быў заўсёды аптымістам, верыў у росквіт роднага краю і прадказваў яму вялікую будучыню. Напрыклад, у 1912 г. ён пісаў у «Нашу ніву», што капыльскія, случкія землі «крыяць у сваім нутры слой чырвонай солі», якая дае вялікі ўраджай нашым нівам. Што ж, вера Лявона Лобіка ў багатыя скарбы нашай зямлі спраўдзілася праз паўстагоддзя...

ЯШЧЭ НЕ УСЕ ПРАГУЧАЛІ фанфары перамог у грамадзянскай вайне, а Янка Купала з прысутнай яму душэўнай шчодрасцю праяўляў клопат аб будучыні літаратуры, аб інтэлігенцыі, дзецяк. Як успамінаюць былыя настаўнікі З. П. Асіповіч і М. А. Станкевіч, Я. Купала вясной 1919 года прыязджаў у былы маёнтак Седлішча (недалёка ад Забрэззя, зараз Валожынскі раён), каб азнаёміцца з жыццём дзяцей-сірот, бацькі якіх загінулі на вайне. Дачуўшыся пра такую навіну, на сустрэчу з паэтам сабраліся навакольныя настаўнікі. Я. Купала раскажаў пра будаўніцтва вольнай Беларусі, пра арганізацыю беларускіх школ, чытаў свае вершы.

З кожным новым савецкім дзесяцігоддзем беларускай дзяржаўнасці спіс літаратурных імён памнажаўся перш за ўсё ўраджэнцамі Міншчыны: Кандрат Крапіва, Уладзімір Хадыка, Кузьма Чорны, Сымон Баранавыч, Анатоль Вольны, Адам Бабарэка, Язэп Пушча,

ДА КУПАЛЫ (у гэтай хаце ў Вязынцы ён нарадзіўся).

Фота У. КРУКА.

НАРАЧ хінецца да ног. Дзень шчодра наліты золатам восені. Між двух блакітаў — небам і плёсам — палаюць яркалістыя кастры прыазёрных лясоў. Разпораз лясы расступаюцца, даюць утульны прытулак вёскам і гарадкам. Да людзей, да іх цёплага жытла мкнучы дарогі, закалыханыя жытам. І цяпер спакойна тут, ля Нарачы. Угаманілася, аціхла стыхія летніх нашэсцяў. Нарач адпачывае. Яе плёсы ў чаканні нейтаймаваных асенніх вятроў. Свет яе патаемных глыбін вытканы з праменнага сонца і зыркніх асенніх барваў.

Нарач хінецца да ног. З незапамятна-даўніх стагоддзяў мкнучы яе ўспененыя хвалі, чыстыя, як сама душа Беларуса. І хочацца гукнуць на ўсе грудзі ім, і чайкам, што вюць па-над імі сваё рада-слоўе, і сонцу, якое так шчодра, бы дзяцей, ахінае іх вечнай лагодай:

— Адкуль, з якіх паданняў родам, Белая Русь?!

Белая — значыць вольная, значыць не заплямленая на ўсіх шляхах крыважаэрнай гісторыі, гордая і непахісная ў мужнасці, чыстая-чыстая ў першых снягах на дасвеці, у сівізне аблачын, што, як здані продкаў, праходзяць нябёсамі, клічуць у гэтую вечную вандроўку белых, як лунь, дзядоў.

І сягоння ў вёсках збіраецца ля старажылаў дзятва. Прымаюцца гасцінцы-пачастункі сівабародай старасці — цукеркі-ледзянцы, выкраеныя з пенсіі, росныя, знятыя ў старэчых асенніх садах яблыкі. Са стоемым дыханнем слухаюцца сама неверагодныя паданні і казкі. А вочы дзядоў, выціляюць ад доўгага і труднага веку, цёпла праменяць апошнім растайным святлом на гэтых зямных зыходзінах.

— Памятай: растраціш скарб іхні — бяздомнікам станеш, — мне, нашчадку, гаворыць Белая Русь.

Чым сущыцца яе? Як даказаць, што пачуццё маё ніколі не паслабла на гонкім зямным раздарожжы?

І з гонарам за век свой, крылаты і вольны, гавару:

— Пагляньце, між зорак гартае Клімук коласаўскі томік. Там, за прыцягненнем усёй планеты, не страчана прыцягненне маёй Беларусі.

А Нарач — хінецца да ног. Хінецца да ног сама сівая легенда.

Не было Нарачы тут. Не было Баторына і Мясра. Не было гэтых белакорых прыбарэжных бяроз, надрыўнага крыку чаек і выбеленых стагоддзямі аблачын. Была зямля — гіблая, чорная, як і яе абрабаваная доля. І жыла на гэтай зямлі непрыгожая, рабая, як і сама зямля, дзяўчына Алёнка. Але душой была Алён-

ка — прыгажуня пераступіла княжы парог.

— Гэты скарб за ўсё маё даражэй, — адно і сказаў старэчы князь.

Кяханых разлучылі. Заклінаючы сваю прыгажосць, жорстка карала ў палацы магната чароўнае люстэрка дзяўчына. У гулкім вясельным гомане пырснула яно дробнымі асколкамі-промнямі. І там, дзе ўпалі асколкі, імгненна ўзышла крыніца, забілася

«Так было, так было, так было», — паўтараюць пенныя хвалі Нарачы. І яны паведаюць мне працяг даўняй легенды, тое, што было ўжо за памяццю гатаўскія дзядоў.

ПРАЦЯГ НАРАЧАНСКОЙ ЛЕГЕНДЫ

Вецер лагодна казыча яго русую чупрыну. Вачам, якія так рана паглыбіла сталасць, вылітая з высокага блакіту, бы

яны, Радзівілы, валадары і гэтых захмараных плёсаў, стагоддзямі ладзілі свае ўцехі — коўзаліся ўлетку на санях па высыпанай соллю дарозе пад Нясвіжам. А ён кажа свету ўсяму, што соль гэтая з поту сялянскага ўзятая.

А тут, на берэзе Нарачы, яго сэрца захлынецца ад прызнальнай песні. Маланкава ўдарыць па ім сурова праўда этапных дарог. Памяць выхадцаў многае: Радашковічы, іх

*Пад Нарачанскімі
СЮСЕНАМІ*

ка святлей самага белага дня — столькі непрыкметнага характа таілася ў ёй. Радаваліся дзявочай дабраце простыя людзі, не раз сушыла яна слёзы іх горкай нядолі. І ўсім сэрцам пакахаў рабую дзяўчыну хлопец-прыгажун.

Толькі сярод людзей былі і нядобрыя, злыя людзі. Яны балюча дакаралі хлопцаву ніцавокасць, павучалі яго:

— Вачэй мець не трэба, каб бачыць, якая чорная, брыдка твая абранніца.

Захлынулася пакутнай журбою раненае сэрца. Да святальных зор насіў хлопец па чорнай зямлі горкую скруху, і яна лілася з сэрца самотнай, тужлівай песняй. І столькі непадробнага пачуцця было ў яе простых словах, столькі жадання надзяліць прыгажосцю свет цэлы. Не магла песня не крагнуць сэрца добрага чараўніка. І ён, расчулены ёю да слёз, вырашыў дапамагчы хлапечай бядзе: падараваў яму чароўнае люстэрка.

Паглядзелася ў люстэрка Алёнка — прыгажуня няпісанай стала. Пасвятлела на чорнай зямлі ад яе дзівоснай красы. У сведкі да іх шчасця клікаў хлопец усіх добрых людзей. Упершыню яго сэрца пела пра шчасце.

Аднак нядоўгім было яно. Дачуўся пра цуд гэты магнат з палаца. Зайздрасцю засвяціліся хіжыя вочы, калі паланян-

ўспенена, бурна, як дзявочая нянавісць. Пад хвалямі, празрыстымі і светлымі, як само кханне, хавала яна княжы палац. А калі пенныя хвалі ўлаго-дзіліся, вачам людзей адкрыўся дзівосны цуд: ляжала перад імі вялізнае возера з блакіту і зор. І той, хто глядзеўся ў яго, прыгажэў душою і сэрцам.

...Нарач баіць легенду. Блакітнае «Алёнына люстэрка» маёй зямлі. Гатаўскія рыбакі — сівагаловыя, абветраныя — пераканаюць кожнага, дакажуць, што менавіта так было з іх Нарочай. І я не стану прырэчыць гэтай мудрай развазе, гэтаму дзіўнаму, выпеленаму ў сівых стагоддзях свету Беларусі. Ён ахінае мяне роздумам аб нялёгкай, хатыннай долі роднай зямлі.

Народ мой, сейбіт-міралюб, чакаў доўга свайго пагоднага жніва. Колькі злыбед і звад тапала яго сяйво на чорным, палітым крывёю полі. Колькі яго песняроў ішло паведаць цэламу свету, што не страчаны гэты народ, не раз узняты, як ссечаны лес з атожылкаў. Яго папараць-кветка — кветка спраўджаных мар — колеру крыві.

— А Нарач — значыць, нарочная хлопца. Праўда, даўно, не за нашай памяццю было гэта, — сцвярджаюць гатаўскія дзяды. Іх вочы блакітныя, чыстыя, як самі азёрныя тоні.

ўпершыню адкрылася Нарач. Плёсы яе, лагодныя, ціхія, кладуцца на сэрца важкімі, паўзмрочнымі думамі. І ён адчувае, як недзе глыбока пад сэрцам пачынае гучаць паэма:

Люблю твае, Нарач, затокі і тоні,
Як вецер густыя туманы развесіць.
Ці снежная пена на хвалях зазвоніць,
Цалуючы зоры, калышучы месяць.
Люблю, налі ў сонцы гарыш пазалотай,
Раскінуўшы сінія хваляў палотны,
Калі ў непагоду сумуеш маркотна
З рыбацкаю песняй, з зялёным чаротам...

Словы, забароненыя, але не забытыя сэрцам, родныя, матчыныя, зліваюцца ў простыя радкі. І радасць сустрэчы з радзімай шчымымі ахінае душу. І што можа зраўняцца з чароўнай музыкай гэтых простых радкоў? Што можа быць такім глыбокім, ім роўным па характаву і сіле? Хіба што адна толькі Нарач.

— Хто ён?

Паэт, бунтар... Вы не чулі? Гэта аб ім баюць на берагах тутэйшых азёр па вёсках і хутарах, а таксама далёка-далёка ад іх. Уся зямля, адрэзаная ад вольнай Савецкай Беларусі самай несправядлівай мяжой, як луста ад бохана, і кінутая на здэк крыважаэрнай зграі, уся гэтая абяздоленая зямля ў хвілю гневу свайго гаворыць яго палымным словам.

узгоркі, адкуль віднеецца савецкая зямля, Вільню, друкарскі пах першай кніжкі, канфіскаванай паліцыяй, творы сяброў за кратамі Лукішак. Іх падтрымка і самая непахісная вера ў яго Музу. І яна, Муза, скажа прызнальна ўспененай Нарачы ад кожнага з іх:

Люблю твае бурны, твае навальніцы.
У іх чую, бы ў песнях, жыццё маладое.
І хочацца блізка грудзямі прытуліцца
Да чорных ад гневу кіпучых прыбоў.

А клічуць яго паўсюль Танкам. Ахрысціў сябе гучна. Яго малады гней абраў гэтае «сталёвае» прозвішча. Хай жагнаюцца супастаты, хай ведаюць: не скарыць яго народ, не адабраць яго мову і песню. Яшчэ распагодзіцца захмараны нарчанскі блакіт, яго народ здабудзе шчасце і долю на трудных этапных дарогах. І радок пад сэрцам акрэпіцца самай суровай праўдай, быццам не час зараз да прызнанняў. І паэма пра нарчанскае паўстанне зачнецца інакш:

Прыйдзем яшчэ, вёска, твае песняры,
Не з торбамі песень жабрачных,
Смыном серабраным на струнах зары

Табе заіграем іначай.
Прысядзем ля прызбы, на новы парог,
З вясёлым і ясным абліччам.
Вярнуўшыся з далніх этапных дарог,
Хоць шмат наго з нас не дэлічым...

**САЛАЎІНЫЯ
ГНЁЗДЫ
МІНШЧЫНЫ**

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 7).

Лёня — у Чаплях суседняга Салігорскага раёна. З дазволу кіраўніка музея бяру ў рукі шытак вершаў Уладзіміра Ясючэні, чытаю, выпісваю...

Рассыпаліся ў небе зоры,
Нібы сярэбраны пласок,
Лятаюць стрэлы-метэоры
І дрэмля месяц-каласок.

Учываюся ў акуратненькі дзёнік Ясючэні і здзіўляюся кругагляду 18-гадовага вясковага хлопца. Ён рабіў для сябе запісы пра Францыска Скарыну, пра Кастуся Каліноўскага, пра Францішка Багушэвіча, пра Максіма Багдановіча... Ён якраз быў у тым узросце, калі трэба было хутчэй напаяцца ведамі. Калі ён зусім па-даросламу браў на сябе патрыятычны абавязак думаць за лёс любімай Беларусі. Рыхтаваўся да вялікага жыцця. Ніколі не сумняваюся: з яго выйшаў бы сур'ёзны пісьменнік з шырокім дыяпазоном мыслення. Як актыўны паэт-пачатковец Валодзя ўжо ў

Свята паэзіі ў Мікалаеўшчыне — на радзіме Якуба Коласа.

Фота У. КРУКА.

14-гадовым узросце быў адзначаны Ганаровай граматай газеты «Піянер Беларусі». Вайна паклікала на фронт. Замест літаратурнай школы — франтавая. На яго грудзях адсвечвалі ордэн Славы III ступені і медаль «За адвагу». У кішэньчы— свежыя вершы, якія напісаны алоўкам у час прывалаў.

Чытаю франтавыя пісьмы Валодзі, ва ўсіх надзея на хуткае завяршэнне вайны і на вяртанне ў бацькаву хату. Кончыліся Валодзевы «троххвільнікі», апошні прыйшоў ад саслужыўца — пра раненне і смерць юнага беларускага паэта ля нямецкага гарадка Грайфенлоцэн.

Выходжу на вуліцу ў адчуванні нечага страчанага. У памяці застаюцца вобразы паэтаў Валодзі Ясючэні і Аляксея Коршака. Пасярэдзіне маладога саўгаснага скверыка ўзвышаецца абеліск. Хлопчык учываецца ў прозвішча загінуўшых землякоў. І я далучаюся да школьніка. «...Залічыць навечна ў спісы рабочых і служачых саўгаса наступных воінаў і партызан: 1. Коршак Аляксей Ігнатавіч — радавы, беларускі паэт (1920—1945). 2. Ясючэня Уладзімір Мікалаевіч — малодшы сержант, беларускі паэт (1925—1945)... Прыходзіць на памяць верш Аляксея Коршака:

Каб хадзіў навокал спеў мінорны,
Што я ў бітве лёг
За прыгожы родны край азёрны,
За вясну ў палэх.

Калі А. Коршак упамінаецца ў нашай літаратуры, то імя У. Ясючэні да гэтага часу забытае. Яго варта ўключыць у нашу паэтычную анталогію і ў літаратурныя даведнікі. Уладзімір Ясючэня гэтага варты.

Калісьці хлапчуні першымі заўважалі фурманкі або грузавыя аўтамабілі маркі «АМО» ці «Гудзон» і беглі ад хаты да хаты, разносячы вестку: «Артысты прыехалі! Артысты прыехалі!». Цяпер за тыдзень, а то і за два з'яўляюцца ў вёсцы афішы, білеты прадаюцца загодзі, і калгасныя трактарысты або даяры спакойна набываюць іх. Некалі глядачы набіваліся ў цесную залу мясцовай школы, і актывісты збіралі газавыя лямпы па ўсёй вёсцы, каб на сцэне было святлей, і неслі ссечаныя хваіны або бярозкі, бо дзядзька Галубок любіў іграць спектаклі ў натуральным антуражы, а меў у запасе адзін толькі размаляваны ім жа донарацыйны заднік: хата з дзвярамі і вокнамі, печ ды месяц за шыбай. Сёння тэатры і канцэртныя групы маюць партатыўнае афармленне спектакляў і праграм, падключаюць свае сафіты і «эпістэлеты» да электрасеткі. Раней тэатральнае відовішча або куплеты мелі і асветніцкія, і інфармацыйныя, і агітацыйныя задачы: паведамліць, пазнаёміць, растлумачыць. Сёння аўдыторыя так званых мясцовых глядачоў збіраецца з людзей, якія скончылі сярэднюю школу, займаюцца завочна ў вышэйшай навучальнай установе, выліваюць газеты і часопісы, сочаць за навінамі па тэлебачанні.

З гэтых кантрастаў, якія таксама выліваюць імкліваю хаду часу, пачаў гутарыць з народнымі артыстамі СССР Здзіславам Францавічам Стомам карэспандэнт штотыднёвіка «Літаратура і мастацтва». Славетны купалавец сотні разоў сустракаўся з вясковым глядачом непасрэдна ў калгасах і саўгасах, удзельнічаў, як выканаўца роляў, у пастаноўках народных самадзейных калектываў. Ён, акрамя таго, з'яўляецца старшынёй Мінскай абласной камісіі па шэфскай сувязі.

Пра гэты няспынный працэс культурнага пераўтварэння нашай аўдыторыі мы, артысты, ведаем, мабыць, лепш за іншых, бо ён адбываецца літаральна на нашых вачах, — гаворыць Здзіслаў Францавіч. — Што ж датычыць мастацтва, то яно ў нашай рэспубліцы назапасіла вялікі і каштоўны вопыт. Ці варта тут прыгадваць няўрымслівых прапагандыстаў літаратурнага слова, песні, танца, тэатральнага мастацтва — Ігната Буйніцкага, Уладзіслава Галубка, Рыгора Шырму, Генадзя Цітовіча, іх паплекнікаў і сяброў! Артыст на колах — гэта так натуральна і зразумела для тых умоў, у якіх працавалі на пачатку нашага стагоддзя і ў першыя гады Савецкай улады энтузіясты музыкі і сцэны. Рэвалюцыя і грамадзянская вайна таксама спрыялі станаўленню многіх талентаў, для якіх першымі сцэнічнымі падможкамі былі платформы франтавых эшалонаў, клубныя пляцоўкі, а то і проста лугі або лясныя паланы. Чырвонаармейская самадзейнасць выдавала пуцёўку шмат каму з піянераў беларускай савецкай сцэны. Назаву хоць бы імёны такіх паслядоўных прапагандыстаў мастацтва ў армейскім асіроддзі, як Ларыса Пампееўна Александровская, Уладзімір Іосіфавіч Уладзімірскі, Яўген Карлавіч Цікоцкі, Сцяпан Сцяпанавіч Бірыла, Цімох Мікалаевіч Сяргейчык...

Вось у архівах захаваўся такі

дакумент. У маі трыццаць тры года мясцовы камітэт Першага БДТ вынес пастанову, у якой падкрэсліў, што акцёр Уладзімірскі «...з'яўляецца сапраўдным прыкладным працаўніком у галіне шэфства над Чырвонай Арміяй...» І яшчэ адзін дакумент: тагачаснае Чэрвеньскае раённае ўпраўленне палітычнай асветы ў дваццаць шостым годзе, выказваючы падзяку Беларускаму дзяржаўнаму вандрунаму тэатру, запісала наступнае: «Трупа Галубка ёсць маладая рунь Чырвонага Кастрычніка; яе пастаноўкі з'яўляюцца рэвалюцыйнай

хоўня здабыткі, якімі ўзбагачаліся і самі тэатральныя дзеячы. Жыццё яны разглядалі не праз вокны мяккіх вагонаў, не са сталічнага «далёка», а ў непасрэдных і шчырых размовах са стваральнікамі эканамічнага багацця краіны, з будаўнікамі сацыялістычнай явы.

Варта тут адзначыць і такі факт. Калі ў дваццатых гадах тэатры паказвалі пераважна меладраматычныя творы, каб эмацыянальна захапіць глядачоў, зрабіць больш зразумелым для іх ідэйны змест жыццёвых паданняў і калізій, то ўжо ў сярэдзіне 30-х гадоў на афішах

райскі да ваенных і пасляваенных гадоў. Разбурэнні, руіны, зямлянкі ў гарадах і мястэчках, няма мастоў праз рэкі, электрычнасць падаецца ад прымітыўных «дзвіжкоў». Але на запрашэнне тэатра або франтавой акцёрскай брыгады адгукаюцца людзі. Хай у партэры ўцалелага тэатра даводзіцца сядзець у ватніку або шынялі, глядачы спяшаюцца ў тэатр. Я прыгадваю нашы франтавыя маршруты, нашы выступленні ў толькі што вызваленых населеных пунктах той жа Міншчыны. Слова, якім мы звычай-

водскіх клубах Мінска. І ўжо амаль ніхто не ведае, напрыклад, што ў сёння, іграючы ў купалаўскай «Паўлінцы» ролю Пранцыя Пустарэвіча, быў тут жа са спектаклем з яго ранейшымі выканаўцамі і выступаў у ролі Адольфа Быкоўскага! Які імклівы час! Бывае, настане і сентыментальная хвіліна, сляза набяжыць: да цябе надыходзіць ветэран працы, прыгадвае сустрэчу саракавых гадоў... Наогул, мушу падкрэсліць, што сярод тых тысяч кіламетраў, якія накруціў наш аўтобусны спідометр, ёсць кіламетры незвычайных акцёрскіх узрушэнняў, творчага прасвятлення, раптоўнага адкрыцця ў даўно табе вядомай ролі нечаканых адценняў і нюансаў. Так магу гаварыць не толькі я. Акцёры Рэспубліканскага тэатра юнага глядача, выступаючы з даволі гарэзлівым відовішчам «Чаму ж мне не пець...» паводле твораў Я. Купалы і М. Чарота, помняць, як радавала іх новая хваля маляўнічасці ў партытуры, калі яны давалі спектаклі ў тым жа Нясвіжы або ў Барысаве. А так здаралася і са спектаклямі «Над хвалямі Серабранкі» ў іх жа, з «Трыбуналам» у нашым купалаўскім, з «Апошняй інстанцыяй» у Рускіх тэатры БССР імя М. Горкага... На вачах вясковых і заводскіх глядачоў адбываюцца змены і ў нашай «Паўлінцы».

Памылкова было б, калі б мы толькі адзін бок справы адзначылі: маўляў, шэфства праходзіць пад суцэльнае «ўра!». Не, бывае, што зрываюцца самыя добрыя намеры: не падрыхтавана памяшканне, адначасова наплыў мерапрыемстваў у клубе або Палацы культуры. То акустыка незадавальняючая, то білеты не ўсе былі распрададзены, то у нас штосьці не ладзілася як след. Бывае часам.

Наладжаны сталыя сувязі. Палічыце самі, колькі святковых хвалюючых уражанняў атрымалі ўдзельнікі і глядачы трынаццаці тысяч канцэртаў і спектакляў, што адбыліся сёлета на Міншчыне! І гэта толькі пры ўдзеле артыстаў мастацкай самадзейнасці вобласці. Прафесійныя тэатры і канцэртныя арганізацыі сёлета далі прапоўным вобласці каля 850 спектакляў і канцэртаў. Асабліва актыўна праходзіў Першы рэспубліканскі тыдзень «Мастацтва — працаўнікам вёскі».

У садружнасці з прафесійнымі рэжысёрамі, акцёрамі, кампазітарамі, мастакамі народныя тэатры з поспехам ставяць на сцэне творы Е. Міровіча, К. Чорнага, А. Макаёнка, К. Крапівы, І. Шамякіна, А. Маўзона, А. Пётрашкевіча, І. Козела, творы рускай класікі, аўтарыў братніх народаў краіны. Акцёры і рэжысёры ўсіх нашых тэатраў прымаюць удзел у абмеркаваннях гэтых работ, даюць кансультацыі, парады. Я, скажам, і дагэтуль помню, якое вялікае творчае задавальненне адчуў сам, калі разам з самадзейнымі артыстамі ставіў, іграў і абмяркоўваў тую ж «Паўлінку» або п'есу сучаснага нашага драматурга Г. Бокарава «Сталевары». Нешта асаблівае, хай сабе часам і наіўнае, але па-жыццёваму грунтоўнае, дапытлівае ўваходзіць у размову паміж прафесійным дзеячам сцэны і самадзейным артыстам. І гэта ўзаемакарысна...

Што сказаць у заключэнне нашай размовы? Мабыць, і сёння ў закулісных частках на дошках аб'яў у купалаўскай і ў філармоніі, у тэатры лялек і ў тэатры юнага глядача, у аперэце і ў цырку ёсць аб'явы: «Заўтра — выязны спектакль... Збор удзельнікаў...» Мы — на колах. Мабілізаваныя. Гатовыя да новых сустрэч з нашымі сябрамі, з нашым удзячным і патрабавальным глядачом.

У пошук імклівага часу

РАСКАЗВАЕ НАРОДНЫ АРТЫСТ СССР ЗДІСЛАУ СТОМА

трыбунаю, адкуль раздаюцца ідэі новага быту, лепшага жыцця, лепшага будучыні. Перабіраеш у памяці маршруты выязных спектакляў і гастрольных падарожжаў нашага тагачаснага Першага БДТ, калгасна-саўгасных тэатраў, студэнцкіх калектываў музычнага тэхнікума, маладога Тэатра юнага глядача імя Н. К. Крупскай, і адзначаеш назвы населеных пунктаў Міншчыны: Пухавічы, Лагойск, Бягомль, Крупкі, Барысаў, Плешчаніцы, Заслаўе, Слуцк...

Затрымаю яшчэ ўвагу спасылкай на дакумент: у справадачы артыстычнай трупы, якая мела назву «Беларускі вандруны тэатр для саўгасрабочых», за верасень трыццаць тры года апісаны маршрут летніх гастрольяў. «Тэатр выправіўся, — чытаем мы ў дакуменце, — 16 мая і працаваў без перапынку да 1 верасня, прарабіўшы шлях Мінск — Слуцк праз Капыль і Мінск — праз Лагойск — на Оршу... На колах было зроблена 345 км і па чыгунцы — 265 км. Абслугоўвалі за гэты час 40 саўгасаў, 20 калгасаў, 11 раённых пунктаў, 7 пагранічных атрадаў, 3 дзіцячыя ранішнікі і адзін злет ударніц саўгасаў і калгасаў у Капыльскім раёне... Прамфінплан выкананы на 100 працэнтаў...»

На маю думку, нават столькі такіх данясенняў у адрас кіруючых органаў рэспублікі, як і іх змест, вельмі сакавіта і адчувальна перадаюць творчую атмосферу шэфскай дзейнасці работнікаў мастацтва. Энтузіязм, з якім сустракаліся ўсюды акцёры, непасрэднасць рэакцый глядачоў на антырэлігійныя, гістарычныя, ваенна-патрыятычныя творы, на п'есы аб калектывізацыі ўваходзілі ў тую ду-

выязных спектакляў і калгасна-саўгасных тэатраў мы бачым, напрыклад, такі рэпертуар: у трыццаць васьмым годзе ў Слуцку і Барысаве іграюцца «Пагранічнікі» У. Біль-Белацаркоўскага, «Партызаны» і «Хто смеяцца апошнім» К. Крапівы, «Платон Крэчат» А. Карнейчука, «Слава» В. Гусева. На I Усебеларускім фестывалі калгасна-саўгасных тэатраў у маі трыццаць дзевятага сярод пераможцаў называюцца Слуцкі і Заслаўскі калектывы, адзначаныя за высокі ідэйна-мастацкі ўзровень пастацовак «Васы Жалязной» М. Горкага і «Партызан» К. Крапівы.

Красамоўныя факты! Калі нават браць толькі іх пад увагу, дык і то культурны росквіт народа будзе адчувальны. А я назаву яшчэ і такія лічбы: калі перад вайной праводзіўся ўсеагульны агляд тэатральнай самадзейнасці, тэатры і канцэртныя арганізацыі стварылі 22 апорныя кансультацыйныя пункты і правялі 60 семінараў. У аглядзе прынялі ўдзел 1268 калектываў. Дык вось, падрыхтоўку гэтага вялікага і прадстаўніча агляду вялі прафесійныя акцёры, рэжысёры, кампазітары, балетмайстры. І такая форма садружнасці жыцця і мастацтва таксама мае вельмі шырокі даяглед, бо ўзаемна ўзбагачае жыццёвы і творчы вопыт як работнікаў тэатра і філармоній, так і ўдзельнікаў самадзейнага руху. Ён не аднабаковы, гэты працэс: маўляў, вы іграйце, а мы паглядзім... вы паглядзіце, а мы пайграем для вас... Не, сувязі — глыбіныя, формы садружнасці — наватарскія, выпрацаваныя нашым грамадствам.

Я падкрэсліваю гэта, каб пе-

Народны артыст СССР Здзіслаў Францавіч Стома сярод удзельнікаў мастацкай самадзейнасці. Фота У. КРУКА.

Ад падняці зямлі

Летам у гэтым невялікім утульным гарадку становіцца ажыўлена і шматлюдна. Адных вабяць сюды ліясцяны ўзгоркі і прыгажуня-Волма, другія хочучь паглядзець, як на мясцовай фабрыцы звычайная гліна ператвараецца ў незвычайныя мастацкія рэчы, трэція наведаць музей «жалезнага рыцара рэвалюцыі» Фелікса Дзяржынскага. Але з якой бы мэтай сюды ні прыехалі, ніхто, бадай, не мінае атуленага зелянінай будынка амаль у самым канцы Камсамольскай вуліцы.

Ды і як яго мінеш? Вялікая старасвецкая брама — і тая варта, каб спыніцца. Над стрэшкай распасцёр крылы драўляны голуб... Па баках, на шулах — адлюстраванні гусяра і сялянкі, якія нібы сцерагуць уваход на сядзібу. Ну, не глянуць хоць вокам, што там, за брамай, ужо проста немагчыма...

Невялікі дворык вабіць нейкай незвычайнай утульнасцю і прыгажосцю. Пабеленае каменне нізенькім парканчыкам адгароджвае зараснікі настурак і вярцін. З-за плоту выглядаюць цяжкія гронкі парэчак, звісае голле яблынь. Пасмы дзікага вінаграду абвіваюць плот, сцены будынка, закрываюць веранду, узбіраюцца на страху хлэўчука. А з гэтага сцэльнага

зьяленіва некалькі ж натуральна, нібы так і трэба, вырастаюць скульптуры. «Маці», «Летапісец», «Сялянка», «Шляхціц»... Апошні ў сваёй ганарлівасці ўзлез аж на плот. А «Маці» прымасцілася праманазямельцы і з-за зялёных пасмаў выглядае яе журботны, у глыбокіх зморшчынках, твар.

Відаць, у доме прывыклі да частых гасцей, і неўзабаве да вас выйдзе гаспадар, вельмі падобны на добрага чараўніка — старэнькі, сухенькі, з-за круглых шкельцаў дабрыней свецыцца вочы, а вопратка ўся ў стружцы. Поўна яе і ў невялікім хлэўчыку-майстэрні. З паўзроку выступаюць розныя гліняныя і драўляныя фігуркі, кранутыя разцом ліпавыя калодкі, россып розных інструментаў, нейкі незвычайны пейзаж, намалеваны... на старых, знятых з завесаў, дзвярах.

Здагадваюцца, што ўсё самае цікавае яшчэ наперадзе, вы запрасіце дазволу заглянуць і ў дом. Твар гаспадара асвеціцца цёплай усмешкай, вузлаватыя спрацаваныя рукі беражліва адкладуць убок інструмент і пачаюць работу, абтрасуць з каленяў стружку. Адчыніўшы дзверы веранды, гаспадар, хітравата ўсміхнуўшыся, прапусціць вас наперад. Вы ступіце крок у калідор — і спалохана

адступіце назад. З паўзроку сцянец на вас глядзіць... чорт... Чырвоным агнём гараць вочы, д'ябальская ўсмішка расцягнула да вушэй рот, рука (ці лапа?) пагладжвае мефістофельскую бародку, і ўвесь яго выгляд надта яскрава перадае пытанне: «Ну, што, галубок, папаўся?»

— Бывала, які набожны чалавек ад нечаканасці наўцёкі кідаўся, — смеюцца гаспадар. — Ну, то прашу ў хату...

Які незвычайны свет адкрыецца перад вамі! Сцены завешаны сцэльнымі дыванамі роспісаў з кветак, пейзажаў, антычных сюжэтаў. А на паліцах, стэлажах, падстаўках і проста на падлозе — скульптуры, вялікія і маленькія, вылепленыя і выразаныя. І ўсё ж адразу заўважваецца, што гліна — толькі дапаможны матэрыял, а перавагу майстар аддае дрэву.

Нетаропкае, уважлівае знаёмства з работамі разьбяра прыводзіць да высновы: перад вамі — не проста творчасць аднаго майстра. У гэтым доме — жывая гісторыя беларускай народнай драўлянай скульптуры як традыцыйнай, так і сённяшняй. Вось даўнейшыя работы майстра: апостал, распіяці, святы Антоній... Такая тэматыка была калісьці амаль адзінай у народнай драўлянай скульптуры. Прызначаны для мясцовых храмаў, прыдарожных кап-

лічак і крыжоў, такія творы мелі і пэўныя фармальныя асаблівасці: фронтальнасць кампазіцыі, нераспрацаванасць тыльнага боку скульптур, паліхромная расфарбоўка.

Асноўная частка творчасці майстра адлюстроўвае тую зменную, якія адбыліся ў народнай драўлянай скульптуры ў савецкі час. Змянілася не толькі тэматыка. Скульптуры памяншаюцца ў памерах, набываюць камерны, «выставачны» характар. Знікае паліхромія, увага звяртаецца на выяўленне прыродных уласцівасцей самога матэрыялу.

У творчасці разьбяра — яго доўгае васьмідзесяцігадовае жыццё, яго светапогляд, яго востры і дэспытны розум, добрае веданне жыцця і гісторыі народа. Усеагульнае прызнанне атрымалі кампазіцыі на фальклорныя і літаратурныя тэмы, жанравыя, лірычныя і гумарыстычныя творы. Сведка старых часоў, разьбяр не можа не адлюстроўваць тагачаснае жыццё. Вось «Лірык», паўтораны ў розных варыянтах, але з адным і тым жа выразам нявыказанай тугі на сляпым твары песняра. Відаць, у дзяцінстве будучы разьбяр не раз бачыў карціны галечы і жабрацтва...

Шэраг вобразаў з народа: «Ганчар», «Умелец», «Селянін з цэпам», «Жанчына са ступай»...

А колькі прыроднага пачуцця гумару, якое майстэрства трэба мець, каб стварыць такія яркія вобразы, як «Несцерка», «Лявоніха», «Пранцысь Пустарэвіч», «Царскі генерал», «Пан Быкоўскі! Пыхай і самазадаволенасцю вее ад шкаляра ў кампазіцыі «Дыспут», аж скурчыўся «Хворы» з перавязанай шчакоў, а што гэта «Скептык» і «Песіміст» — здагадаешся адразу... Разгневаная гаспадыня дужай рукой падтрымлівае за бародку свайго мужыка, які ўжо і «лыка не вяжа». Вочы яго заплуючаны, ці то ад залішняй шчодрасці карчмара, ці то ад жаху перад цяжкай калчак, што пагрозіла занесена над яго неразумнай галавой. Сапраўды, «Лепш застацца ўдавою!»

— А во так нас вучылі, — паказвае гаспадар кампазіцыю: «настаўнік» з папругай у руках заціснуў паміж каленяў галаву вучня. — Я і цяпер памятаю гэту «навуку»...

Цэлая галерэя партрэтаў. Фелікс Дзяржынскі, радзіма якога непадалёк адсюль, Вінецук Дунін-Марцінкевіч (з яго імем таксама звязаны тутэйшыя мясціны), Янка Купала, Якуб Колас... Але часцей за ўсё звяртаецца разьбяр да вобраза легендарнага палкаводца М. Фрунзе, свайго колішняга ганаровага пастаяльца, якога прываблілі скульптуры на веролах. Мемарыяльная дошка на доме разьбяра — сведчанне гэтага гістарычнага факта.

...А колькі цікавага можа раскажаць вам гаспадар! Амаль з кожнай работай звязана якае-небудзь гісторыя, і ён раскажа яе дасціпна, з гумарам, жывой народнай мовай. Добрая памяць майстра захавала шматлікія падзеі яго доўгага жыцця: царскія часы («за Мікалаем»), рэвалюцыя, грамадзянская вайна, панаванне буржуазнай Польшчы, вызваленне, Вялікая Айчынная вайна («загадалі выразаць партрэт фюрэра, то я руку сабе парэзаў, каб была прычына адмовіцца»), зноў вызваленне. Слухаеш гэтыя шматлікія сумныя і вясёлыя гісторыі — і міжволі ўзімае адказ на пытанне: што ж з'яўляецца крыніцай натхнення майстра, адкуль такая безліч вобразаў і сюжэтаў? Відаць, ад роднай зямлі ўсё гэта, ад народа, яго творчасці. Вось тая крыніца, якія робяцца тым глыбей і багацей, чым больш з іх чэрпаеш.

...На развітанне гаспадар пачастуе вас яблыкамі ці парэчкамі са свайго клапатліва дагледжанага саду, правядзе да варот, дзе зноў тоўпяцца чарговыя экскурсанта, запрасіць прыяджаць яшчэ. А ў вас, акрамя цёплых успамінаў пра гэтага самародка, застанецца запіс у кніжачцы: «пасёлак Івянец старэйшы беларускі разьбяр, вядомы народны майстар Аплінарый Фларыянавіч Пупко».

Яўген САХУТА.

КРАЙ ПАЭТАЎ

У паэта, як і ў рая, абавязкова ёсць свой выток. І так ужо выпала, што мая родная Уздзеншчына стала вытокам не аднаго — многіх вядомых беларускіх літаратараў. Яна дала беларускай літаратуры цэлае сузор'е ярых талентаў. Дзівосны край, як хтосьці жартаваў, што тут паэт ці празаік выглядае з-за кожнага камяціка. Жарты жартамі, а на Уздзеншчыне ці не добры дзесятак вёсак паслалі ў нашу літаратуру сваіх прадстаўнікоў.

І найпершай сярод іх трэба назваць, канечне ж, Нізю. Славуці, незабытыя Нізю — радзіма народнага пісьменніка, акадэміка, сьляннага нашага намядыгера і байкапісца Кандрата Крапівы і цудоўнага лірыка Паўлюка Труса. З Нізю ж родам і таленавітая наша пісьменніца Лідзія Арабей.

Крыху на ўсход ад Нізю — вёска Забалаце, радзіма беларускага драматурга, удзельніка Брэсцкай абароны Алеся Махнача, а яшчэ далей — вёска Дуброўна, радзіма Антона Бялевіча. На поўнач ад Нізю — вёска Чурылава, з якой выйшаў вядомы дзіцячы пісьменнік, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі БССР Аляксей Якімовіч. А трохі ўлева — Вуса, радзіма яшчэ аднаго на-

шага народнага паэта і акадэміка Пятра Глебкі. На захад ад Нізю — вёска Замосце, дзе нарадзіўся адзін са старэйшых беларускіх савецкіх пісьменнікаў Ілья Гурскі, Прусінава — радзіма шырока вядомага нашага празаіка Алеся Пальчэўскага. Калі ж на хвілінку прыжмурыць вочы, то, напэўна, убачыш, як з капыльскага боку, з Пясочнага, па мосце праз Нёман ідуць на Уздзеншчыну Адам Русак і Анатоль Астрына.

Вось якая дзіўная літаратурная геаграфія гэтага незвычайнага краю. А названы ж яшчэ далёка не ўсе імёны паэтаў і празаікаў, што выйшлі з тутэйшых мясцін. Не названа і вёска Руднова, радзіма вядомага беларускага пісьменніка Сымона Баранавіча. Няма больш гэтай вёсачкі ні на лясным пагорку, дзе яна стаяла, ні на карце. Гэта адна са шматлікіх беларускіх Хатыней.

Такая яна, літаратурная Уздзеншчына. І літаратурным цэнтрам гэтага краю па праву лічыцца Нізю...

Урадліва на таленты тутэйшай зямлі. У іх сузор'і найярчэй вызяе імя народнага пісьменніка Беларусі, віцэ-прэзідэнта Акадэміі навук

БССР, лаўрэата Дзяржаўных прэміяў СССР і БССР Кандрата Крапівы. Кожны раз, калі наведваю Нізю, я з вялікім хваляваннем праходжу сцэнкамі, якімі хадзіла баявое юнацтва паэта. Мне чуюцца, як сябры-аднагоднікі паэта задзірыста дэнламуць яго «Мы не панімілі богу, бога стварыў чалавек», як яны, камсамольцы 20-х, заўзята спяваюць:

Па планеце пройдзем бурай,
Марксаў помнячы завет,
Свет стары ўшчэнт разбурым
І збудуем і вы свет!

Творчасць Кандрата Крапівы, народжаная сацыялістычнай рэвалюцыяй і гераічнымі паступамі першых савецкіх пяцігодкаў, з'явілася адлюстраваннем пераможнай барацьбы новага свету з рэшткамі старога, аджываючага. Паэт не толькі з радасцю канстатаваў прыход гэтага новага — «...зараз вёска пойдзе ўся за Ленінымі!», — але і актыўна змагаўся кожным сваім радком за яго хутчэйшы надыход.

Цэлы сусвет здаровага народнага смеху, перасыпанага трапнымі выразамі, прымаўкамі, афа-

рызмамі з невычэрпных крыніц сакавітай народнай мовы, абрынуў ён на галовы прайдзісветаў і махальнікаў, угоднікаў-маўчальнікаў і бюракратаў, цемрашалаў і хапуг, на галовы ворагаў з антысавецкай калыны. П'есы Кандрата Крапівы ўзнілі беларускую драматургію да нябачных раней вышынь.

Мастацкае слова Кандрата Крапівы заўсёды было разам з партыяй, разам з народам — і ў дні мірных пяцігодкаў, і ў дні цяжкага ваяннага ліхалецця. Яно, як салдат, змагалася з фашысцкай наваляй і на фронце, і ў тыле ворага, выконвала спецадаручэнні ў баявых органах «Раздавім фашысцкую гадзіну», палымінымі радзімі, нібы кудлям, біла проста ў сэрца раз'юшанага фашысцкага звера. Ад хаты да хаты перадаваліся напісаныя ад рукі і надрукаваныя на машыцы лістоўкі, якія зананчваліся словамі з вядомай байкі Крапівы:

Тут колам хрась—
І кроў і гразь,
Пад кола жаба не падлаззі!

У партызанскіх атрадах імя Катоўскага і Багдана Хмяльніцкага, якія дзейнічалі на Уздзеншчыне, любімымі былі «Камсамольскія прыпеўкі»:

Камсамолчэчка Даротай
Пойдзем разам
Ваяваць,—

Буду біць я
з кулямёта.
Ты — патроны
падаваць.

Так змагаліся радкі паэта, радкі, сіснутыя палыміным сэрцам патрыята ў абоймы з зарадкамі незвычайнай выбуховай сілы.

Даўно адгрымелі навалыны вайны. Аб іх нагадваюць у Нізю толькі сасны з зарослымі слядамі куль і асколкаў на ўскрайку лесу, помнікі загінуўшым аднавяскоўцам ды музей імя генерала Д. М. Карбышава, створаны ў Нізюскай васьмігадовай школе. Музей — не выпадковасць. У суровыя дні 1941-га жыхары вёскі Нізю дапамагалі, чым маглі, выдатнаму савецкаму будаўніку непераможных крэпасцей, хавалі яго ад фашыстаў. Зараз у школе піянерская дружина носіць імя генерала Карбышава.

Час — найлепшы выпрабавальнік жыццёвай сілы, мастацкай праўдзівасці літаратурных твораў. І хоць адышлі ў мінулае многія літаратурныя персанажы, творчасць Кандрата Крапівы, на якой выхаваны цэлыя пакаленні, і сёння ўспрымаецца не толькі як найшаштоўнейшая састаўная частка шматнацыянальнай сацыялістычнай культуры, але і як жывы баец партыі ў ажыццяўленні велічных планаў дзесяці пяцігодкі — пяцігодкі эфэктывасці і якасці — і ў сферы матэ-

рыяльнай вытворчасці, і ў сферы чалавечых адносін...

Мне нагадалася дарога да Нізю ўздоўж палаткаў калгаса «Чырвоны Кастрычнік» на радзіме Кандрата Кандратавіча, якою мы ішлі разам са старэйшай калгаса Уладзімірам Іванавічам Хадаском. Ён раскажаў, як змяніўся Нізю, як заможна і культурна сталі жыць жыхары літаратурнай сталіцы Уздзеншчыны, якія здымаюць багатыя ўраджай, якія песні свайго самадзейнага кампазітара, заслужанага дзеяча культуры БССР Паўла Іванавіча Шыдлоўскага спявае калгасны хор.

— Ды вы заставайцеся дэбні на колькі. — угаворваў мяне Уладзімір Іванавіч. — Паходзіце па нашых славуціх мясцінах, зірніце, якая бульба сёлета парасла на «нізоўшчыне», паглядзіце, як працуюць нашы палыяводы, жывёлаводы, механізатары. Хлебам новага ўраджая вас пачастуем. Тым самым, на якім гадуецца, вырастаюць акадэмікі і паэты...

Старшыня калгаса Хітра, але добразначліва ўсміхаецца, а я пабіраю на залатое ўбранне біроз, барвовы ўбор сарамлівых асінак, сіноў смугу лесу удалечыні, за паравоткам дарогі ў Нізю, так хораша апетыя ў творах Кандрата Крапівы і Паўлюка Труса.

Даір СЛАУКОВІЧ.

Паўлюк ПРАНУЗА

Партыі

Ты — наша сонца, нашых сіл крыніца —
Імклівая, няспынная рака.
У бурях, у віхурах-навальніцах
Ты пачынала шлях свой з ручайка.

Шумела непагода, лютавала,
А ты ішла, крок гартавала свой,
Мільёны акрыляла, сагрвала
Нязгаснай Ільчовай цеплынёй.

Расчысціла ты ў будучыню далі,
Ты — наш надзейны, верны карабель.
За гонар твой жыццём мы прысягалі,
Як роднай маці, верым мы табе.

Ты клічаш нас да новых далягядоў.
Мы чуем голас роднае Масквы.
Мы, Партыя, твае байцы-салдаты,
Бо наш рубез заўсёды агнявы.

А я жыву...

Мяне ў баях глушылі бомбы,
Агнём валіла на траву.
Я гавару і без апломбу:
Я выжыў, выцерпеў, жыву.

Дарог адмераў я нямала,
Пабачыў ноч, святло зары.
Крутыя зведы перавалы,
Жыцця глыбокія віры.

На роднай зямлі

Я радасны і акрылены:
У гэтым куточку я рос.
Лісты асыпаюцца з клёнаў,
З высокіх — пад хмары — бяроз.

Мяне абывае завая
Праменных, барвовых лістоў.
На роднай зямлі маладзёну,
Бы скінуў дзесятак гадоў.

Васіль МАКАРЭВІЧ

Шчаслівы лёс

Касманаўту Уладзіміру КАВАЛЕНКУ

Гэтак, як капісіці я і марыў,
Не выпадак, а шчаслівы лёс,
За нябёсы ў зорнае захмар'е
Земляка майго грымотна ўзнёс.

Вестка — напрамом барамі й пушчамі.
Трэба ж людзям ведаць — што і які
Бі наводмаш у далоні,
Крупшчына!

Хай пачуе гэты гром зямлякі!

Дзе яна, ці блізка, вёска Белае?
Каля сэрца побач!
Не далей!
Нашы дні у школу поплеч бегалі, —
Снег валіў ці вохкаў вадалей.

У кутку і зорным, і азёрным
Наша цікаўнасць па начах
Позірку не зводзіла з разорыны,
Па якой паслаўся Млечны Шлях.

І з планеты нашай, нібы з вострава,
У зорным водсвеце, як земляку,
Цераз радыяцыі і вёрсты
Я сваю працягваю руку.

Там, дзе вее бездань лютаі сцюжаю,
Дзе нятульна нават і агню,
Па-зямляцку паціскаю
Мужнюю
На стырне касмічным
Даланю!

Вячаслаў МІХАСЕНА

Мая Швейцарыя

Яе пачатак недзе ўжо за Красным,
На ўзвышшах, што пралеглі чарадой,
Прастор зямлі майб пад небам ясным,
Абшар дзівосны Міншчыны майб.

Прыкрыўшы кнігу, гляне на абшары
Яздок з вагона, бліжэй да акна
Падсядзе, скажа ціха словаў пару,
Нібы сабе: — Швейцарыя пайшла!

То хутара прысады з-за узгорка,
То ручаіна — чыстая сляза,
То ў ельніку агеньчыкам лавёрка,
То беразняк, то гнуткая ваза.

То трактароў звано на касагоры,
То на Заслаўскім замчышчы царква,
То кацярок на сінім Мінскім моры,
То раздарожка стрэлкай: Брэст —
Масква.

Не выпала наведць мне Швейцарыю,
Далёкі край, цябе не бачыў я...
З табою я і думкамі і марамі,
Узгоркавая Міншчына мая!

**ВЫТОКІ
РАДАСЦІ**

У КАЛЕКТЫВУ мастакоў Маладзечна — аўтарытэт калектыву творчага. На працягу многіх гадоў ніводная мастацкая рэспубліканская выстаўка не абыходзіцца без удзелу маладзечанцаў, і што ні год — прыкметна расце прафесійны ўзровень прадстаўленых работ. Успомнім палотны старажытай беларускай мастацкі Я. Радзюлоўскай — яе светлыя націорморты, лірычныя пейзажы, партрэты. Успомнім карціны К. Харашэвіча — вельмі змяня, цэласныя карціны, што маглі нарадзіцца толькі на зямлі беларускай.

А калі гаварыць пра сённяшні дзень, то гэта і тыя, хто працуе ў горадзе нядаўна, — А. Пашкевіч, Ю. Герасіменка, М. Аўчынінаў, Э. Асановіч, П. Дзёмаў. Жывапісцы, графікі, афарміцелі... Найбольш таленавітыя з іх — добры рэзерв, ад іх шмат чаго трэба чакаць.

Што ж галоўнае ў гэтых людзях, з чымі работамі мне давялося пазнаёміцца ў майстэрнях, дакладней — у памяшканнях, прыстасаваных пад майстэрні?

Здалося, галоўнае — вера, вера ў агульнае развіццё нашай творчасці і ўсведамленне сваёй далучанасці да гэтага развіцця. Калі патрэбна ўсвядоміць сябе як мастака: чым у табе адгукаецца час, якія яны — свая тэма, свая мова?

Кастусь Харашэвіч. Родам з Маладзечаншчыны. Прымае ўдзел у выстаўках ужо больш чым пятнаццаць гадоў. Шмат хто помніць яго палатно «Паўстанне нарачанскіх рыбакоў», карціну, прысвечаную вучонаму-патрыёту, кіраўніку беларускай сялянска-рабочай грамады Б. Тарашкевічу. Але галоўнае ў яго творчасці — пейзажы, на першы погляд, сціплыя, немудрагелістыя, але поўныя глыбокага пачуцця і паэзіі. Летась мы знаёмліліся з яго персанальнай юбілейнай — да 50-годдзя — выстаўкай у Мінску, якая пасля з поспехам экспанавалася ў Панявежысе. А вось і новыя работы — «Беларускія дарогі», «Вясна на Случчыне», «Восень у Залессі. Памяці Агінекага», цыкл пейзажаў з Вільноса, дзе жывапісец працаваў ва ўсесаюзнай пленэрнай групе.

Вось распачатыя палотны, падрыхтоўчыя злюды... Жывапіс словам не перакажаш, не намі гэта заўважана, але ў лепшых творах К. Харашэвіча ёсць тое, што складае сутнасць мастацтва: калі выяўленчыя сродкі становяцца вобразнай паэтычнай сілай.

Відавочна, што за апошнія гады ў мастацтве Беларусі ўзраста цікавасць да сваёй нацыянальнай, мастакоўскай стыхіі. І што можа быць больш сучасным, чым гэта ўвага да вытокаў хараства, паэзіі роднай зямлі і ў мастацтве К. Харашэвіча ёсць тое мяккае, купалаўскае, працавіта-спакойнае, што ёсць у характары Беларусі — яе прыроды і яе людзей. Жывапіс мастака — зноў жа ўспомнім «Беларускія дарогі» ці «Восень у Залессі» — светлы, празрысты. Палотны нібы зберагаюць пах раллі, пошум дубоў і клёнаў, маўчанне азёр. Ды і ўся творчасць К. Харашэвіча ўяўляецца мне расказам пра адвечнасць сілы каранёў народных, пра хараство зямлі.

Радаснай была і мая сустрэча з творчасцю Юрыя Герасіменкі. Ён толькі летась скончыў графічнае аддзяленне мастацкага факультэта Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута. Прыгадаем яго дыплом — серыю станковых ілюстрацый па матывах паэмы Я. Коласа «Новая зямля». Мінуў год — а зроблена і робіцца багата: ілюстрацыі да апошняга зборніка А. Астрэйкі «Ураджай цяпла», да кнігі М. Смагаровіча, М. Хведаровіча. Цікавымі атрымліваюцца, на мой погляд, ілюстрацыі мастака да кнігі В. Віткі «Мы будзем метро», у якіх Юрыя імкнецца адлюстраваць «вечную красу» жыцця ў яго велічы і непасрэднасці, а ў юных героях — рух, пастаяннае абнаўленне і вечнасць чалавечтва.

У студыі пры гарадскім Доме культуры, якую вядзе Ю. Герасіменка, я ўба-

чыў і станковыя творы, выкананыя пастэллю, акварэллю, вугалем, прысвечаныя нашым маладым сучаснікам. Адчуваецца, што мастак разумее малюнак — ён нідзе не здроблены бытавой трактоўкай сюжэта, хаця сюжэт вынікае з паўсядзённасці. І гэта тое самае разуменне, калі вугаль ці пэндзаль буйна прачэрчваюць форму, і завершанасць ліста паўстае цэласнасцю рытмаў, сілуэтаў, суадносін чорна-белага колеру ці танальных пераходаў. Вастрэня сучаснага погляду — такімі словамі хочацца сказаць пра яго лепшыя работы: у іх напружанасць і паэзія, пачуццё сцятае і энергічнае.

Зусім іншы — Аляксандр Пашкевіч. Ён яшчэ ўвесь у пошуку — пейзажы, партрэты, націорморты... Спрабуе свае сілы ў шматфігурнай карціне. Вось і сёння на мальберце — распачатае палатно «Юнацтва», у якім ён спрабуе духоўна спалучыць сённяшні дзень нашай моладзі з днямі далёкімі, з мінулым Радзімы.

Адна з яго лепшых работ — «Памяць» — вылучана на ўсесаюзную выстаўку «Маладая гвардыя Краіны Саветаў», прысвечаную 60-годдзю ВЛКСМ. Аб чым расказвае гэты твор? Аб вайне, аб чалавечнасці, аб дабраце.

Наогул, гэта адметная рыса сёння ў моладзі — уяўляць жывапіс як мастацтва шырокіх абагульненняў, павернутых да сімволікі вобразаў, і А. Пашкевіч знаходзіць на гэтым шляху эмацыянальную цэласнасць, адпаведнасць духу высокай праўды жыцця.

Цікавыя работы з лірычнай ноткай і выразна бачнай накіраванасцю творчасці можна ўбачыць і ў маладога акварэліста Міколы Аўчынінава, выпускніка мастацка-графічнага аддзялення Віцебскага педінстытута імя С. М. Кірава. Лісты «Узаранае поле», «Апошні снег», «Нарачанскі край», пачатак серыі «Па купалаўскіх мясцінах» — охрытае марыва, манера жывая, якая ідзе ад паэтычнасці вобразаў беларускай прыроды, «смачная» сакавітасць колеру ў «вясновых» матывах... Канечне, М. Аўчынінава трэба яшчэ многа працаваць над кампазіцыяй, але ён малады, шчыры, любіць мастацтва.

У галіне афарміцельскага мастацтва працуе Эмір Асановіч. Вядомы яго роспіс «Крылы» ў актавай зале радзінска-нічнага вучылішча і іншыя работы. Але, відаць, галоўнае прызначэнне яго — пейзажы, націорморты, напоўненыя непадрымным трымценнем жыцця і настроем. У яго лепшых палотнах — праўда, такіх няшмат: «Паводка», «Летні дзень», «Івянец», «Цішыня» — прырода паўстае ва ўсім сваім багацці, залітая сонцам, ахопленая паводкай фарбаў, напоеная водарам траў. Хочацца толькі пажадаць Э. Асановічу больш працаваць, паглыбляцца ў рашэнні пастаўленых задач.

А шлях з Маладзечна ляжаў у Вілейку, а адтуль — у вёску Заброддзе. Тут вольна ўжо на працягу некалькіх гадоў жыць і працуе Барыс Цітовіч, малады, але ўжо вядомы беларускі графік.

На паліцах кнігі, аформленыя Барысам за апошнія шэсць гадоў, у асноўным творы беларускай савецкай літаратуры: трылогія І. Мележа («Людзі на балоце», «Подых навалніцы», «Завей, снежань»), раманы А. Савіцкага «Верай і праўдай», В. Каваленкі «Падвышанае неба», апавесці Р. Няхая і інш. Акрамя таго, Б. Цітовіч — удзельнік больш чым дзесяці рэспубліканскіх і ўсесаюзных выставак, на якіх з поспехам экспанаваліся яго графічныя лісты і акварэлі.

Калі б не колькасць твораў і майстэрства, з якім яны выкананы, яго можна было б назваць «маладым мастаком», яму трыццаць гадоў. У Барыса няма любімых літаратурных жанраў, ён пазбягае стабільных выяўленчых прыёмаў. Кожная новая работа для яго — новы мастацкі пошук. Пастаянным на гэтым шляху застаецца прыцип вер-

Ю. Герасіменка. Па матывах паэмы Я. Коласа «Новая зямля». Пастэль, вугаль.

А. Пашкевіч. ПАМЯЦЬ. Алей.

Б. Цітовіч. Ілюстрацыя да рамана І. Мележа «Завей, снежань». Літаграфія.

насці стылю пісьменніка, гэта значыць яго светаадчуванню, яго думкам і ідэям. Менавіта так ён падшоў да ілюстравання рамана В. Карамазова «Пушча», поўнага філасофскага роздуму пра лёсы беларускага лесу.

Цікавая і новая станковая серыя афортаў «Заброддзе», прысвечаная людзям беларускай вёскі. У ёй, у гэтай серыі, — натуральнае, жывое асэнсаванне працоўнага чалавека ў яго справах і днях. Вобразы шырока заземленыя, якія нясуць у сабе адбіткі свайго часу (лісты «Дзік», «Бацяны», «Мае спадарожніцы», «Дзядзька Яўген — збіральнік траў», «Паляўнічы дзед Дзюнка» і інш.).

Галоўнае ў творчасці Б. Цітовіча — давер да людзей, да іх эмацыянальнай напоўненасці, да іх значнасці. Творчы напрамак мастака і сённяшняе сутнасць жыцця сыходзяцца.

Няма патрэбы падмяняць каталог — пералічваць убачаныя мной творы. Але зноў і зноў, калі вяртацца да асноўнага — што галоўнае для мастакоў Міншчыны, для тых, у каго пашчасціла пабываць, — гэта творчая актыўнасць. Самастойнасць найбольш сталых. Мастакоўскае суладнасць з сучаснасцю. Суладнасць у поглядах на мастацтва, у поглядах на жыццё.

Б. КРЭПАК.

Вілейшчыны „Ялькіна“

Ці памятаеце вы дасціпнага канферансье з «Незвычайнага канцэрта» Сяргея Абразцова? Дык вось, нядаўна я нечакана ўбачыла яго зноў. Сустрэча з ім адбылася зусім не ў чудовай глядзельнай зале Цэнтральнага тэатра лялек, а ў адным з дамоў невялікай вёсачкі Заброддзе, што раскінулася сярод маляўнічай лясной прыгажуні Вілейшчыны. Лялька-канферансье лагодна ўсміхаецца вясёлай прывабнай дзіўчыне, якая асяражна прыўзняла гэты крохкі персанаж над шырмай і быццам праз момант зверніцца да нас, глядачоў, са словамі: «Дарагія сябры!..» Але ж спектакль не адбудзецца, бо гэта толькі імгненне, якое спыніў на памяць фотааб'ектыў...

Лялька праходзіць праз усё наша дзяцінства, і, натуральна,

чалавек прывыкае да яе маўклівага, нерухомага свету. Мы здзіўляемся ёй толькі тады, калі яна ажывае ва ўмелых руках акцёра. Вось пра такі тэатр пудаў, дзе нежывая прырода лялькі пачынае дыхаць, жыць сваімі непаўторнымі казачнымі вобразамі, мне і хацелася б сёння раскажаць.

«Ялькіна» — такая паэтычная і, разам з тым, звычайная для гэтых лясных мясцін назва аднойчы з'явілася на афішы. Нарачанскі сельскі Дом культуры запрашаў на прэм'еру самадзейнага дзіцячага ляльчанага тэатра ўсіх жыхароў бліжэйшых вёсак. З таго дня прайшло толькі чатыры гады, а «Ялькіну» сёння добра ведаюць і на Вілейшчыне, і ў сталіцы рэспублікі, а, мабыць, у хуткім часе з расказаў пра яе самабытнае мастацтва пазнаёмяцца чытачы

«Огонька» і «Комсомольской правды», бо не так даўно завіталі ў госці да маленькіх артыстаў карэспандэнты з гэтых выданняў.

Як жа нарадзіўся ў Нарочы (менавіта так называюць мясцовыя жыхары вёску) гэты незвычайны і цікавы калектыў.

...Чатыры гады назад прыехалі ў Заброддзе муж і жонка Цітовічы — выпускнікі Беларускага дзяржаўнага тэатральна-мастацкага інстытута: Валянціна па спецыяльнасці рэжысёр самадзейнага тэатральнага калектыву, Барыс — мастак-графік. Прыехалі і вырашылі тут жыць і працаваць. Для многіх іх сяброў і знаёмых было гэта нечаканым, маўляў, што за дзівакі — кінулі сталіцу, перспектыву работу, квартиру і паехалі ў глыбінку! Здзіўляліся і вясцоўцы, якія спачатку таксама з недаверам сустрэлі гэтае рашэнне. А сёння вярта паглядзець, як павяліліся людзі, і стане зразумелым, што нездарма яны пайшлі на складанаму шляху культасветніцкай дзейнасці.

А «Ялькіна» толькі ўваходзіла ў жыццё. Фарміравалася ядро калектыву. Узніклі шматлікія арганізацыйныя праблемы — дзе паставіць тэатральную шырма, як рабіць дэкарацыі да спектакляў, якімі павінны быць лялькі і г. д. У калектыве прыходзілі дзеці розных узростаў, ад дашкольнікаў да васьмікласнікаў, і ўсе яны, як апантаныя, працавалі ў сваім тэатры: спячалі тайны ваджэння лялек, вучыліся спяваць, размаўляць, слухаць музыку, адным словам, вучыліся быць артыстамі тэатра пудаў.

З сівой даўніны да нашых дзён рэпертуар тэатра лялек трымаўся на казках — старых і сучасных, для дзяцей і дарослых, на байках, міфах і легендах. «Ялькіна» — не выключэнне. Якіх толькі персанажаў ні пабачыш у тэатральнай майстэрні! Колькі іх прайшло перад вачамі глядачоў! Вось, калі ласка, Дзед Мароз з народнай казкі, а вось Зайка і Мядзведзь з «Церама-церамка» С. Маршака, а гэта адпачывае маўклівае Львавічэ з п'есы С. Казлова «Як львавічэ і чарапаха спявалі песню»...
Дома ў Цітовічаў мяне так-

сама чакалі цуды. У майстэрні Барыса Цітовіча ўразіла багацце лялек, створаных не з традыцыйнага пап'е-машэ, а вырабленых з чурака, карэніяў дрэва, саломы. Якая самабытная Баба-Яга! Нібы толькі што ўзнікла з дрымучага гушчару! А зроблена ўсяго толькі з кавалка кораня. А гэты звычайны лапаць з прыстасаванымі да яго гузікамі-вочкамі быццам вось-вось загаворыць: голасам аднаго з персанажаў спектакля «Добры вечар, Каляда», які быў створаны на матывах беларускіх народных калядных песень. Цяжка было стрымаць усмешку, калі Валянціна Цітовіч прынесла аднекуль дзюво вясковых бабуль — вобразы гэты проста з жыцця! — і прадманстравала сцэнку-дыялог з «Лявоніхі і Сымоніхі» паводле Змітрака Бядулі.

— Не думайце, што ўсе гэтыя лялькі зроблены намі, — раскажае Валянціна. — Тое, што ёсць у «Ялькіна», — справа рук дзяцей. Самі робяць дэкарацыі, шукаюць матэрыял вась для такіх, чыста вясковых беларускіх лялек, самі ж іх і вырабляюць. Прычым, перш чым узняць за пастаюнку таго або іншага спектакля, мы абвешчваем конкурс на лепшы эскіз лялек — будучых персанажаў. І трэба толькі паглядзець, з якой цікавасцю і самаддачай працуюць над імі дзеці! Дарэчы, вы заўважылі ў нашай рэпертуарнай праграме такія назвы — «Аленка і Алежка-залатое вушка», «Непаслухмянае жабяня» і «Ратуіце чарцяня»? Дык вось, сцэнарыі для гэтых спектакляў стваралі таксама дзеці. А робіцца гэта прыблізна так: выбіраем тэму разам, а потым кожны ўдзельнік калектыву распрацоўвае яе, адным словам — фантазіруе. Пасля абмяркоўваем і выбіраем лепшы варыянт, а, бывае, сцэнарыі вымалёўвацца з некалькіх, прапанаваных дзецьмі.

Калектыву «Ялькіна» — арганізм сапраўды творчы. Не выпадкова лялькі, зробленыя тут, на Вілейшчыне, выклікалі вялікую і шчырую зацікаўленасць у акцёраў Дзяржаўнага тэатра лялек БССР. Нездарма калектыву атрымаў званне лаўрэата І Усесаюзнага фестывалю самадзейнага мастацкага творчасці

працоўных і быў узнагароджаны дыпламам I ступені і ганаровай граматай на абласной дэкадазе самадзейных тэатральных калектываў, прысвечанай 60-годдзю ўтварэння БССР і Кампартыі рэспублікі.

Якія ж планы на будучыню ў «Ялькіна»? Што повага з'явіцца ў яе рэпертуары (за час свайго існавання калектыву аматараў ажыццявіў ужо трынаццаць разнапланавых пастаюнавак)?

— Дзеці сёння мараць стварыць свой стацыянарны тэатр у памяшканні старой царквы, якая цяпер з'яўляецца падсобным памяшканнем, — гаворыць Валянціна. — Мы таксама захоплены гэтай ідэяй. Калі атрымаецца, дык разам будзем афармляць інтэр'ер — зробім там галерэю дзіцячых малюнкаў, этнаграфічных экспанатаў нашай мясцовасці, прычым, думам і над такім пытаннем: у перспектыве наладжваць сустрэчы з кампазітарамі, якія пішуць музыку для дзяцей...

На стала ў Барыса я заўважыла нейкі чарцёж. Спытала пра яго.

— Хочам стварыць своеасаблівы калектыв для перасоўнага тэатра, каб ездзіць з пастаюнкамі па сёлах раёна, — растлумачыла Валя. — Летам мы практыкавалі такія гастролі, выязджалі са спектаклямі, праўда, недалёка...

Потым я дазналася, што гэтыя гастролі былі для глядачоў і выканаўцаў сапраўдным снітам мастацтва і фантазіі. У ім удзельнічалі і лялькі, зробленыя са звычайных рознакаляровых надзіманых шарыкаў, якія дзеці трымалі за ніткі, а яны, гэтыя незвычайныя лялькі, луналі ў паднябессі.

— Праўда, — смяецца Валя, — амаль усе потым палопаліся, але ж мы не сумавалі...

Ну, а той здымак з персанажам з «Незвычайнага канцэрта»? Як высветлілася, Валянціна Цітовіч, мастацкі кіраўнік «Ялькіна», у гэтым годзе стажыравалася ў Цэнтральным тэатры лялек у Маскве. Адтуль і прывезла гэты фотаздымак.

Вось так жыве і працуе «Ялькіна», калектыву, які пакуль яшчэ не мае звання народнага, але ж народны па сваіх вытоках.

Л. КРУШЫНСКАЯ.

КАЗЛОВІЦКІ НАРОДНЫ

Песня плыла па зале — раздольная і шырокая, як случкае поле, дзе яна ўпершыню прагучала ў жніўную пару, кранаючы людзей да слёз. Выканаўца яе — хор, кожны прыезд якога ў сельскі клуб ці Дом культуры становіцца святам, яркай падзеяй у жыцці вёскі. «Выступае Казловіцкі народны...», — і ўжо нясуць у залу прыстаўныя крэслы, і кожны нумар праграмы сустракаюць шчырымі апладысмантамі. А выступае хор часта. І не толькі ў сваім калгасе імя Кірава — з яго песенным рэпертуарам знаёмы працаўнікі палёў і фермаў Любаншчыны, Случчыны, працоўныя Салігорска і Мінска. Толькі за дзевяць месяцаў гэтага года хор даў звыш трыццаці канцэртаў дома і на выездзе. Ня-мала, калі ўлічыць, што амаль усе ўдзельнікі самадзейнага калектыву — людзі занятыя. Марыя Жываглад, напрыклад, намеснік дырэктара мясцовай сярэдняй школы па выхаваўчай рабоце, а яе муж Іван — трактарыст, Рыгор Прышчэпа — ветурач, Пётр Калядка — загадчык гаража. Есць тут спецыялісты сельскай гаспадаркі, настаўнікі і медработнікі. Усяго ў хоры 50 чалавек.

Нярэдка ў Казловіцкі Дом культуры прыходзіць старэйшая вясковая песенніца, настаўніца-пенсіянерка Ганна Нічыпараўна Сінягуб. І тады моладзь просіць яе ўспомніць той час, калі нараджаўся хор. Муж Ганны Нічыпараўны — Андрэй Мартынавіч Якімовіч, сельскі настаўнік — быў яго заснавальнікам. Было гэта ў 1934 годзе.

— Збіраліся мы на рэпетыцыі па хатах, — прыгадвае Ганна Нічыпараўна. —

Клуба тады яшчэ не было, але быў свой вясковы гарманіст. Ну, а наконт таго, каб сабраць людзей, то і гамонкі не ўзнікала. Варта было даць каманду, як усе хутка збіраліся. Песню ў нашай вёсцы любілі спрадвеку. Жніво ці там сенакос без песні не абыходзіліся. А то і так людзі збіраліся паспяваць. Але ўсё гэта было стыхійна. Тут жа нас упершыню сабралі ў хор, набылі касцюмы. А выступалі дзе прыйдзецца: на калгасным двары, на вуліцы, у полі перад жнеямі. Чалавек сорак запісалася ў хор у першы год.

З году ў год расла папулярнасць калектыву, і ў 1939 годзе яго накіроўваюць на Усесаюзнаю сельскагаспадарчую выстаўку ў Маскву, дзе хор даў некалькі канцэртаў для масі ічоў і гасцей.

З удзельнікаў той даваеннай маскоўскай паездкі засталася толькі тры чалавекі: Ганна Нічыпараўна Сінягуб, Настасся Пятроўна Калядка і Валянціна Васільеўна Пацкайлік. На сцэне яны ўжо не выступаюць — гады бяруць сваё, але на вярчорках яны ўсё яшчэ першыя залявалы. А. Якімовіч, заснавальнік хору, загінуў на фронце ў 1944 годзе. Песенную эстафету падхапілі яго землякі, гыя, хто вярнуўся ў родныя мясціны і аднаўляў разбураную вайной гаспадарку, а ў вольны час ішлі ў клуб, на рэпетыцыі...

Чатырнаццаць гадоў назад хор быў удастоены звання народнага. А ў 1969 годзе адбылася яго другая сустрэча з ма-сквічамі — цяпер ужо на ВДНГ, адкуль

таленавіты калектыву вярнуўся з бронзавым медалём выстаўкі, з дыпламамі.

Паездка натхніла ўдзельнікаў хору, надала ім веру ў свае сілы, дапамагла ў пошуках новых элементаў выканаўчага майстэрства. У хор быў уведзена харэаграфія. Пашырыўся рэпертуар — цяпер у ім звыш 70 песень, сярод якіх вядомыя беларускія народныя «Пава лугавая», «Капаў крынічаньку», «Сонца». Хор стаў шматгалосым, у чым вялікая заслуга яго кіраўніка Алега Васільевіча Даўжонка, чалавека, які любіць і ведае народную песню, умее працаваць з калектывам.

Мы сустрэліся з ім перад чарговай рэпетыцыяй.

— Перад намі цяпер стаяць тры задачы, — сказаў Алег Васільевіч. — Самая галоўная — падрыхтоўка да 60-дзя рэспублікі і Кампартыі Беларусі.

Хочацца паднавіць рэпертуар, адшліфаваць некаторыя нумары. Другі клопат — падрыхтоўка да агляда самадзейных народных калектываў, які адбудзецца ў снежні. Ну, і трэцяе — 45-гадовы юбілей хору, які будзем святкаваць у наступным годзе.

...Яшчэ ў 1923 годзе Якуб Колас, працуючы выкладчыкам на курсах перападрыхтоўкі настаўнікаў-моваведаў у Слуцку, у пісьмах да жонкі выказаў свае шчырыя захопленні народнымі песнямі, якія яму даводзілася чуць у полі, на сельскіх вечарынках і вяселлях — жыў пісьменнік у вёсцы Навадворцы паблізу Казловіч. Менавіта ў тых мясцінах і нарадзіўся хор, якому суджана цікавае і доўгае жыццё.

М. МІХАЙЛАУ.

Слуцкі раён.

ГАРАДОК НАД ГАЙНАЙ

За 38 кіламетраў на поўнач ад Мінска на берагах ракі Гайны, сярод малюнічых лясістых пагоркаў, ляжыць гарадскі пасёлак Лагойск. Той, хто трапіць сюды (а ў апошнія гады тут бывае многа народу, бо непадалёк знаходзіцца наша святыня — вядомая зараз усяму свету Хатынь), паўсюль прыкмеціць адзінкі маладосці гарадка над цяплым Гайнай і наўрад ці здагадаецца, што стаіць ён тут ужо больш чым дзевяцьсот стагоддзяў, што над лагойскімі пагоркамі — замчышчамі і курганамі — адшумела нямаля трагічных і гераічных падзей.

Першае летапіснае ўпамінанне Лагойска адносіцца да 1078 года ў сувязі з паходам кіеўскага князя Уладзіміра Манамха супраць полацкага князя Усяслава. Тады ўжо Лагойск быў важным умацаваным пунктам на паўднёвых граніцах Полацкага княства. А трэба ж думаць, што лёг ён у лозе (адсюль, мяркуюць, паходзіць і назва яго — Лагожаск — Лагожск—Лагойск) значна раней, нават у IX—X стагоддзях.

Зведаў Лагойск за сваю гісторыю нямала. Шмат разоў пераходзіў горад з замкам з рук у рукі (адзін час быў цэнтрам удзельнага Лагожскага княства), дзесяці разоў руйнаваўся і знішчаўся.

Новая гісторыя Лагойска пачалася толькі пасля Кастрычніка. З 1924 года ён — цэнтр раёна, з 1938 года — гарадскі пасёлак.

Напярэдадні вайны быў зялёным, утульным, добраўпарадкаваным гарадком. Але ў гады фашысцкай навалы ад яго, можна сказаць, нічога не засталося, пасля вайны лагойчанам давялося адбудовацца нанова.

Сёння Лагойск перажывае сваю другую маладосць.

У адпаведнасці з генеральным планам, зацверджаным выканкам Мінскага абласнога Савета народных дэпутатаў, Лагойск будзе развівацца як горад-сад, як горад адпачынку і турызму. Тут з цягам часу будуць узведзены стадыён, басейн, спортзала, танцавальная і канцэртная залы, лыжная і лодачная станцыя, матэлі, турбазы, прафілакторы, пансіянаты, дамы адпачынку, піянерскія лагеры, дзіцячыя сады-дачы і г. д.

З кожным годам умацоўваецца вытворчая база прамысловых прадпрыемстваў і арганізацый Лагойска.

...Не так даўно лагойчане ўрачыста адзначалі 900-годдзе свайго горада. Упрыгожаны лозунгамі і транспарантамі, увесь у рыштваннях і новабудовлах, ён нібы скінуў з сябе цяжар дзевяці стагоддзяў і ўпэўнена глядзіць у сваю светлую будучыню.

С. АКУЛІЧ,
мастак.

За апошнія гады ў Мінскай вобласці многае зроблена па павышэнню эфектыўнасці работы культасветустановаў. Гэтаму садзейнічала цэнтралізацыя клубнай справы. У Вілейскім, Стаўбцоўскім і шэрагу іншых раёнаў на базе дамоў культуры калгасаў і саўгасаў створаны культурныя комплексы, у Любанскім, Мінскім, Старадарожскім раёнах — камбінаты культуры і мастацкага выхавання. Гэта дазволіла значна палепшыць культурнае абслугоўванне сельскага насельніцтва. Наглядным прыкладам таму служыць Рэдкавіцкі камбінат культуры калгаса «Чырвоная змена» Любанскага раёна, вопыт якога ўжываліся нядаўна бюро Мінскага абкома КПБ. Аб яго рабоце і пойдзе гаворка.

Стварэнне камбіната культуры ў вёсцы Рэдкавічы было выклікана многімі прычынамі. Галоўная з іх тая, што, нягледзячы на наўнасць сучаснага Дома культуры, мастацкай творчасцю тут займалася нязначная колькасць людзей. З васьмісот жыхароў самадзейныя гурткі наведвала толькі 60 чалавек. У той жа час многія

ма. Па-іншаму зрабіў савет камбіната — ён даручыў ажыццяўленне гэтай справы адпаведным установам. У сваю чаргу праўленне калгаса выдзеліла сродкі для набыцця абсталявання. Па рэкамендацыі савета былі закуплены, у прыватнасці, тэлевізар, кінакамера, два фотаапараты, эпідыяскоп, 20 швейных машын, інструменты для тых, хто захапляецца разбой па дрэве, і г. д. Цяпер тут функцыянуе 17 гурткоў і аб'яднанняў па інтарэсах. У іх занята больш чым 700 чалавек — калгаснікі, рабочыя, інтэлігенцыя, школьнікі, пенсіянеры. Колькасць пастаянных наведвальнікаў камбіната культуры ў параўнанні з 1976 годам амаль падвоілася, і ў кожнага з іх знайшоўся заняткаў па душы.

Разам з традыцыйнымі гурткамі спевакоў, танцораў і чыгальнікаў паявіліся аб'яднанні шахматыстаў, фота- і кінаамацараў, кнігалюбаў. Клуб «Факел» наведваюць юнакі, якія рыхтуюцца да службы ў Савецкай Арміі. Клуб «Гаспадыня», гурток кройкі і шыцця — хатнія гаспадыні і школьнікі. Клуб эстэтычнага выхавання

Па-ноўвяму

працаўнікі жыва цікавіліся тэатрам, вязаннем, разбой па дрэве і іншымі відамі народнай творчасці. Дом культуры не мог задаволіць іх запатрабаванню — ужо хоць бы па той прычыне, што яго штатныя расклад не прадугледжвае неабходных спецыялістаў. Праўда, яны былі на іншых прадпрыемствах, але з-за рознай ведамаснай падначаленасці працавалі раз'ядна. Усё гэта прывяло да адзіна вернага рашэння — аб'яднаць намаганні Дома культуры, бібліятэкі, кінастанцыянара, сярэдняй школы, аддзялення сувязі, фельчарска-акушэрскага пункта, камбіната бытавога абслугоўвання, гасцініцы, двух магазінаў, сталовай. На іх базе і быў створаны год назад камбінат культуры.

На першы погляд узнікае пытанне: што прынцыпова новае магло гэта ўнесці ў масава-палітычную работу і культурнае абслугоўванне насельніцтва? Кожная ж з устаноў захавала сваю ведамасную і фінансавую «незалежнасць». Тым не менш, яны сталі дзейнічаць не ізалявана, як было раней, а супольна, пад адзіным кіраваннем, па адзінаму плану. Быў створаны савет камбіната, зацверджаны мясцовымі партыйнымі і савецкімі органамі на базе яго галоўнага цэнтра — Дома культуры. У савет, разам з прадстаўнікамі прадпрыемстваў і устаноў, увайшлі члены партыйнай, прафсаюзнай і камсамольскай арганізацый калгаса, таварыства «Веды», ДТСаАФ, ДСТ «Ураджай».

Спецыялісты калгаса, зыходзячы з іх магчымасцей, ажыццяўляюць кіраванне тэхнічнымі гурткамі, вядуць прапаганду сельскагаспадарчых ведаў і перадаваюць вопыт. Настаўнікі мясцовай школы, работнікі Дома культуры, кінастанцыянара і бібліятэкі займаюцца маральным і эстэтычным выхаваннем. Камбінат бытавога абслугоўвання ўзяўся за арганізацыю гурткоў кройкі, шыцця і вязання. Партыйная, прафсаюзная і камсамольская арганізацыя, таварыства «Веды» арганізуюць масава-палітычныя мерапрыемствы.

У канцы мінулага года савет камбіната правёў сярод жыхароў вёскі анкетнае апытанне. Многія жыхары на пытанне «Чым займаецеся ў вольны час?» адказалі: «Вырошчваю кветкі», «Займаюся вышиваннем», «Люблю фатаграфаванне» і г. д. Работнікі Дома культуры такія анкетны адказы б убачылі для арганізацыі падобных гурткоў патрэбны спецыялісты, якіх у яго ня-

— старшакласнікі. Дзейнічаюць ленторый для пенсіянераў, клуб народных умельцаў.

Кожным з аб'яднанняў кіруюць людзі дасведчаныя, спецыялісты сваёй справы. Так, курсы кройкі і шыцця ўзначальвае Н. Левіна, краўчыха мясцовага камбіната бытавога абслугоўвання; клуб ветэранаў вайны і працы — В. Статкевіч, былы камандзір партызанскага атрада імя Труцікава; універсітэт культуры — дырэктар школы М. Круглень.

Насельніцтва стала больш ярка і змястоўна праводзіць свой адпачынак. Пашырыўся дыяпазон масава-палітычнай работы, палепшыўся яе ідэйны змест. Цыкл лекцый «Планы партыі — планы народа», «60 гадоў па лінскім шляху», тэматычныя вечары «Непераможная і легендарная», «Таварыш Ленін, мы табе дзякуем», «Нашы мамы», абрады пасвячэння ў грамадзянства, урачыстыя шлюбны, рэгістрацыйныя новаанарджаныя, святы першай баразны, зажынак і дажынак, усныя часопісы і палітінфармацыі — такі далёка няпоўны пералік прапагандысцкай і масавай работы, праведзенай камбінатом культуры за апошні час. Вялікай папулярнасцю карыстаюцца ў наведвальнікаў вечары пытанняў і адказаў, гутаркі і даклады па актуальных пытаннях навунысцкага будаўніцтва, камуністычнага выхавання, маралі. Камбінат культуры, такім чынам, стаў цэнтрам не толькі культурнай, але і ідэалагічнай работы сярод жыхароў вёскі.

Асабліва трэба адзначыць сумесную дзейнасць Дома культуры і школы, якія, будучы членамі камбіната, праводзяць шматгранную работу па эстэтычнаму выхаванню школьнікаў. Настаўнікі, асабліва выкладчыкі літаратуры і малювання, — гэта надзейныя актыўны Дома культуры. Школа, у сваю чаргу, у сваёй рабоце выкарыстоўвае выступленні самадзейных і прафесійных калектываў, выстаўкі, ленторый, якія праходзілі ў Доме культуры.

Усё гэта — толькі першыя крокі. У Рэдкавічах думаюць цяпер над тым, як стварыць гурткі тэхнічнай творчасці, як шырай прыцягнуць да падрыхтоўкі мерапрыемстваў грамадскасць, асабліва моладзь. Менавіта гэтага вымагае ад партыйных арганізацый, культасветустановаў нядаўна прынятая пастанова ЦК КПСС і Савета Міністраў СССР «Аб мерах па далейшаму паліпавышэнню культурнага абслугоўвання сельскага насельніцтва».

І. ГРОМАУ.

«НАМ ДАВЕРЕНА ПЕСНЯ»

Канечне, спектакль — не фільм, не кніжка: з паліцы не возьмеш, не паглядзіш, не прачытаеш. І ўсё ж, калі бярэш у рукі стосік паперы — аркушы па краях зашмалцаваліся, між машынапісных радкоў таропкія памяты чарніламі, — спектакль быццам пачынае жыць.

Велічча выплывае з-за куліс пунсовае палотнішча сцяга Краіны Саветаў. Рэфрэнам пульсую імклівая тэма свірыдаўскага «Час, наперад!». Перастройка — і вось ужо лунае над сцэнай чырвона-зялёны сцяг Беларускай рэспублікі. Нібыта ў відэафільме, змяняюцца «кадры»: драматычны эпізод барацьбы за калгасную вёску, урывак з рамана Ф. Гладкова «Цэмент», зараліва-вясялая карцінка «Уздоўж сцяла»...

Так, нямала можа расказаць сцэнарый, памечаны рэжысёрскімі рэмаркамі. «Чырвоны — чырвоны — чырвоны», — з'яўляецца надпіс на папяровым полі. Учываецца ў тэкст і адчуваецца, як у крывавым святле сафітаў узнікае пластычны вобраз Вялікай Айчыннай вайны. У імёнах землякоў-стаўбцоўцаў, узнагароджаных за багвае заслугі, паўстае перад вачыма Дзень вялікай Перамогі. Далей — пяцігодка, лозунгі партыі і дзяржавы, плён сённяшніх будняў...

«Час, Радзіма, мы!» — назва спектакля. Гучыць, як эпіграф да біяграфіі калектыву, дзе гэты спектакль пастаўлены. Калектыву вядомы: створаная ў 1957 годзе агітбрыгада Стаўбцоўскага раённага Дома культуры праз 14 гадоў перарасла ў агітгэатр, які зараз — народны, мае званне лаўрэата прэміі Ленінскага камсамола Мінскай

БАРВОВЫ ЛІСТАВЕЙ

Вецер тушыў яркае полымя клёнаў і мядзяна-смаргдавы пажар волях, заліваў залаты кіпень бяроз і ярка-пунсавы агонь асін. Іх лісце барвовай мяцеліцай сыпалася з дрэў, кружылася, усцілала бухматым дываном лясную дарогу. Іван Іосіфавіч крочыў па ім, а на душы круціў таксама нейкі ліставей. Было неспакойна, маркотна. І ўсё, пэўна, з-за той размовы са старшынёй калгаса.

Адбылася яна раніцай, у час традыцыйнай пяцімінуткі. Можна сказаць, не атрымалася размовы. І гэта гняло, вярэдзіла думкі. «І хто мяне цягнуў за язык? Навошта падпаў пад гарачую старшынёўскую руку? — дакараў сябе Іван Іосіфавіч. — У нас і так пакуль не наладжаны адносіны з Аляксандрам Патрочычам. Праўда, асабліва і не было часу іх наладжваць. Усяго нейкія тры месяцы ён тут старшынюе. Не тое, што Георгій Іванавіч, якога кожны ведае. А тут падышоў пад час планёркі і выпаліў: «Ці можам мы для механізатараў вучэбныя фільмы паказаць?» І паказаў, называецца. Добрую порцыю аплывух атрымаў. Маўляў, якія фільмы, калі бульбяныя гоні стаяць нявыбраныя?

Якое кіно, калі буркі дождж залівае і вось-вось стукне-трэсне мароз і ніякім карчавальнікам не выцягне іх тады з зямлі? Кіно тваё тут паможа, як мёртваму прыпарка. Бульбу выбіраць трэба. Словам, адбрыў яго, што называецца, старшыня калгаса. Можна, і сапраўды, палезла жаба, калі коней кавалі? Але ж — чаму палезла? Ён жа якая і фільм пра перадавыя метады ўборкі прывёз. Для людзей стараўся. Для таго ж старшыні. З былым, Гундзілавым, такога б не здарылася. Той ведаў, што калі кінамеханік прапануе, дык трэба зрабіць. А чаму ж ён з Угальнікам гэтак хутка здаўся? Чаму ні слова не сказаў, разам з усімі паехаў на поле? Ці пабаяўся папсаваць яшчэ і так не наладжаны адносіны? А можа, старэе? Пяты ж дзесятак пайшоў... Не, пэўна ўсё ад таго, што і сам бачыў — у калгасе няўпраўка. Хоць і рабочыч з горада на дапамогу панаехала, і студэнтаў... А ўсё ж кіно патрэбна. І для вясцоўцаў. І для рабочых. І для студэнтаў. Вось і сёння «Лёс» будзе для іх ставіць. Ды і той жа механізатар, паглядзеўшы навуковы фільм, нешта для сябе возьме,

штосьці прыёме для сваёй работы... Памыляецца тут старшыня? А можа, проста не ў час да яго падышоў? Можна, не гэтак павёў размову? Ды і наогул дзень сёння нейкі невязучы. З начы пачаліся непрыемнасці. Як кажучы, не пашанцуе з раніцы, увесь дзень будзе невязуха...

Ад апошняй думкі Іван Іосіфавіч нават запаволіў крок.

На самай справе, не зусім удалы дзень выдаўся. Яго разбудзілі сярод ночы. У акно фельчарска-акушэрскага пункта, у палове дома якога яны жылі, пакуль са сваёй Адамаўнай і дванаццацігадовай Інай, пастукалі. Раз, другі... Жонка ўжо ведала, што гэта да яе, і хуценька выбралася за парог. Хоць стук быў нясмелы, ён усё ж разбудзіў Івана Іосіфавіча.

— Адамаўна, выручай, — пачуў мужчынскі голас з-за перагародкі. — Зноў у жонкі сэрца халіла. Прабач, што сярод ночы пабудзіў, але каплі не дапамагаюць. Вельмі ёй кепска...

— Ды што ты, Іванавіч, вінавацішся? Работа мая такая, — сказала Людміла. — Вось хуценька збяруся, пойдзем.

«Не хапала, каб яна ноччу хадзіла. Дый яшчэ аж у Рускавіч, — канчаткова прачнуўся Іван Іосіфавіч, бо ў наведвальніку пазнаў русакоўскага Паўла Юнцвіча. Ведаў, што ў яго жонка хварэе на сэрца, часта тут бавіцца сярод пацыентаў Людмілы Адамаўны. Таксама пачаў апрацаваць. Рашыў падвезці іх на

матацыкле. Іншага транспарту ў такі час не знойдзеш. А жанчыне, відаць, вельмі дрэнна.

— Я з вамі, — павітаўшыся з Юнцвічам, сказаў жонцы. — Хутчэй збірай свае інструменты, а я заводжу матацыкл.

Для добрага матацыкліста чатыры кіламетры, што ад Навікоў да Рускавоў, — не адлегласць. Іван Іосіфавіч у момант дзевяці іх. Пакуль жонка рабіла хвораў уколы, аказвала іншую дапамогу, агледзеў матацыкл. Здаецца, усё нармальна. Але так толькі падалося. На выездзе з Рускавоў матацыкл так трасанула, што ён зачыхаў, закалаціўся, стаў. Выцягнуў з кішэнні ліхтарык, падаў жонцы, а сам пачаў корпацца. Аднак хутка пераканаўся, што муфту скаплення тут не адрамантуе, трэба ў майстэрню.

Засмуціўся Іван Іосіфавіч. Матацыкл у яго справе — першы памочнік. Колькі дарог скалясіў на ім Кавалеўскі, колькі вёсак аб'ездзіў! Паставіць у калыску скрынкі са стужкамі новага фільма, пакладзе туды свае «кіношныя» прылады — і едзе куды хочаш...

З паломкі матацыкла і пачаўся дзень для Івана Іосіфавіча. А потым яшчэ размова са старшынёй калгаса. Ды нарэшце і гэта не ўсё. Жыве ён на медпункце, як кажучы, у прымах у жонкі. Сваю хату будуюць, вось-вось перабяруцца ў яе. Пакуль жа медпункт іх прытуліў, а там тэлефон ёсць. Гэта і зручна для Кавалеўскага, і крыху турботна. Ледзь

вобласці, нямала грамат і па-дзяк. Але ж кожны сезон яго біяграфія ў пэўным сэнсе пачынаецца нанова.

Штовосень рэжысёру агіт-тэатра «Польмя» Марыя Грэсь разам з мастацкім кіраўніком, дырэктарам Дома культуры Дзінай Кухаравай даводзіцца «расчышчаць пляцоўку» для творчых спраў. Падлічыць «страты» (хтосьці паехаў са Стоўбцаў, паступішы ў ВНУ, дзяўчына завяла сям'ю, некалькі хлопцаў атрымалі позы ў ваенкамат), аб'явіць па ўстановах і прадпрыемствах набор у агіттэатр, пагаварыць з моладдзю асабіста. Бывае, удала сагітаваць дзяўчат-сябровак, дамовіцца з імі аб сустрэчы, а яны прыйдуць і саромеюцца нават парог Дома культуры пераступіць. Што ж, Марыя Канстанцінаўна пакідае кабінет і ў прызначаны час сустракае іх на ганку. Затое потым!

«Мы запрашаем і прымаем усіх, хто жадае паспрабаваць сябе, — расказвае М. Грэсь. — Гі звычайна, хто прыйшоў, той у калектыве і застаецца». Не дзіўна: і дэкламаваць, і спяваць, і танцаваць — моладзі цікава, падабаецца. Але, па-першае, — знаёмства з гісторыяй тэатра, а яна багатая. Адразу ж у навічоў адпаведны настрой: не веселіцца прыйшлі, а працаваць; ды так, каб не згубіць добрых традыцый калектыву. Вучаць іх спачатку азам акцёрскай прафесіі: рухацца па сцэне, адчуваць рытм, сачыць за мовай — і ўсё на практыцы. Пазней, адпаведна індывідуальным схільнасцям, размяркоўваюцца ролі, праца над імі вядзецца паглыблена. Праз колькі месяцаў найбольш здольныя і ўпартыя ператвараюцца ў тых пластычных і безадмоўных акцёраў, на якіх рэжысёр смела робіць стаўку.

Па складу агіттэатр сапраўды народны. Тут і вясковы настаўнік М. Семяняка, што прыязджае на рэпетыцыі за 40 кіламетраў, і электрык А. Пархімовіч, і слесар С. Маціеўскі, і рабочая Навасвержанскага лезазавода В. Каробка; выкладчык Стаўбцоўскай музычнай школы Л. Краўцова, муж і жонка Далговы — электра-

зваршчык і сакратар-машыністка (яны ўдзельнічаюць у «Польмі» амаль 10 гадоў), самі культасветработнікі...

Па характару сваёй дзейнасці «Польмя» таксама апраўдвае пачэснае званне народнага: на яго штогадовым рахунку каля 80 выездаў па раёну. Актуальна, пераканальна, высакародна гучыць у клубах, на фермах, у «чырвоных кутках» гаспадарак публіцыстычны радок агітспектакля. А пасля ўзрушання і ўдзячнага прыгожыя ў сваіх чыстых, высокіх пачуццях людзі, якія, проста кажучы, робяць хлеб наш, абступаюць групу самадзейных артыстаў... Відаць, і сёння памятаюць у вёсках работу палымнаў «У зямлі карэні нашы», прысвечаную людзям сельскагаспадарчай працы. Ды і для тэатра яна памятная. Марыя Канстанцінаўна пагартае сцэнарый, прыгадае, як разам з фатографам ездзіла па калгасах, сустракалася са знатнымі землякамі — у працы, у хатняй абстаноўцы. Ствараўся спектакль — і са сцэны гучалі іх імёны, а на задніку ўспыхвала праекцыя каляровых слайдаў: партрэты бульбавода, каваля, даяркі...

Летась 10 дзён гасцявала «Польмя» ў Жашкаўскім раёне (Украіна), з якім спаборнічае Стаўбцоўшчына. Двойчы ў дзень канцэрты, выступленне на ўрачыстасцях з нагоды 60-годдзя Савецкай Украіны. Па магчымасці, у спектакль уводзіліся факты мясцовай хронікі — і гаспадарам было прыемна.

Параўнаць выступленні агіт-тэатра з «жывой» газетай? Калі робіцца дзесяцімінутны фрагмент «на злобу дня» ці наладжваецца тэматычны вечар (як, напрыклад, у калгасе імя Суворова, дзе палымнаўцы віталі працоўную дынастыю Кутасоў: муж і жонка, пяцёра сыноў — механізатары) — гэта, бадай, дарэчы. Калі ж рыхтуецца сцэнарый на гадзіну — гэта ўжо спектакль, інакш не назавеш. Тэматычна цэласны, тэатральна-відовішчны, заснаваны на своеасаблівай агітацыйнай п'есе. А колькі матэрыялу даводзіцца адолець рэжысёру М. Грэсь, пакуль выкрыштальізуецца зярнятка будучага сцэнарыя! Не гавораць

пра метадычную літаратуру, у справу ідзе перыедыка, паэтычныя і песенныя зборнікі. Усе ўдзельнікі агіттэатра сочаць за падзеямі ў краіне, яны дасведчаныя ў гаспадарчых справах Стаўбцоўшчыны, нярэдка прапануюць адзначыць у спектаклі тую ці іншую мясцовую навіну. Цяпер кабінет рэжысёра выглядае асабліва па-рабочаму: часопісы «Маладзёжная эстрада», брашуры серыі «Знаеце», нотныя старонкі, камсамольскія газеты... Спектакль, прысвечаны юбілею ВЛКСМ, будзе называцца «Нам даверана песня». Працуючы над сцэнарыем, Марыя Канстанцінаўна хоча ў першую чаргу адзначыць маладых землякоў — герояў жніва-78. Нялёгка сёлета ўраджаць...

Здаецца, уся яе энергічная фантазія занята сцэнарыем? Не толькі. Па адукацыі, дый па прызначэнню, М. Грэсь — рэжысёр драматычнай трупы. Вось, відаць, і прычына таго, што 4 гады назад побач з «Польмам» зазіхацела «Іскрынка»: пры ДOME культуры з'явілася дзіцячая драматычная студыя. Сёння яе арганізатар М. Грэсь з замілаваннем разглядае фотаздымак, зроблены пасля спектакля «Гадзінічак бірузовы». Былыя трэцякласнікі, якіх некалі прывяла ў студыю, ужо ў сёмым. Змяніліся, падгадаліся. Вось хлопчык-выдатнік; вось гэты — талсама; вось выдатніца-дзяўчынка... Скончаць школу — пададуцца ў інстытут: многія ўжо мараць аб тэатральных прафесіях. Ці вернуцца ў родныя сцэны?... Марыя Канстанцінаўна рыхтуе зараз з імі прэм'еру: «Сказ пра слова магутнае, зорку пунсую, барабаны гучныя» паводле П. Антакольскага. Ёсць у яе ўжо свая пэўная тэорыя дзіцячага аматарскага тэатра, ёсць задума паспрабаваць драматургію і з дарослымі акцёрамі. Але спярша — калектыву, амплуа якога не мае патрэбы ў расшыфроўцы: агіттэатр.

Імя яго ўкрае: «Польмя». Дэвіз яго неўтаймоўны: «Надзённасць». Характар яго гарачы: прыспешвае час...

С. ВЕТКА.

МІНШЧЫНА КУРОРТНАЯ...

Нясвіж.

Санаторый «Нароч».

Санаторый «Крыніцы».

што — званок: «Іван Іосіфавіч, зрабі, калі ласка...» Учора вась: «Іосіфавіч, чаму не дагледзеў за Талстым? — пачуўся голас са Стоўбцаў дырэктара галаўнога кінатэатра Эдуарда Іосіфавіча Каральца, яго аднакласніка, а зараз начальніка. — Ваня, я ж табе казаў, што яму твая дапамога трэба. Сам жа ведаеш, што першыя крокі рабіць нельга. У Талстога тугавата з выкананнем плана. Баюся, што заваліць яго. Сустрэнься з ім, пагутары. Ты дзе вечарам ставіш фільм? У Ціханавай Слабадзе? У нашай роднай Ціханавай Слабадзе? Тоды перадай прывітанне мамі. Скажы, што хутка заеду. А яшчэ абрадоў цыбе прыёмнай навіной. Можаш выйсці на першае месца. А гэта ж, сам ведаеш, і падзякі, і прэміі. Хаця ў цыбе гэтага вельмі шмат, аднак слава не пашкодзіць. Ведаю цыбе, не зазнаешся...» Эдуард Іосіфавіч гаварыў напайжартам, аднак Кавалеўскага гэта ўсхвалявала. Справа ў тым, што ў іх раёне кінамеханікі працуюць па брыгаднаму метаду. Іван Іосіфавіч — брыгадзір. У яго брыгадзе восем кінамеханікаў. Двое, як і Кавалеўскі, працуюць на перасоўках, астатнія — на стаяцях. Іван Іосіфавіч павінен клапаціцца, каб яны пастаянна павышалі свае веды і круггляд, а галоўнае — дбалі пра план, бо гэта і сума грашовых збораў, і колькасць фільмаў для дзяцей, сельскагаспадарчых і вытворчых, навукова-папулярных фільмаў... Яно, канечне, можна паставіць добры «касавы» фільм — і грашовыя зборы адразу ўзрастуць. Той-сёй з падначаленых Ка-

валеўскага і спрабаваў так паступаць. Аднак Іван Іосіфавіч настойваў, каб і дзіцяці добрымі фільмамі забяспечыць (за які на дзіцячым сеансе збор?), і каб жыхары вёсак пастаянна вучыліся на прыкладах перадавога вопыту, пра які ідзе гаворка ў навукова-папулярных і спецыяльных стужках. Словам, дамагаўся, каб план выконваўся не за кошт касавых фільмаў. А гэта зрабіць нялёгка. Трэба пастаянна быць у пошуку. І фільмы рэкламаваць рознымі спосабамі, перад сеансамі арганізоўваць выступленні лепшых людзей вёскі, удзельнікаў Вялікай Айчыннай вайны, прадстаўнікоў мясцовай інтэлігенцыі, канферэнцыі кінагледачоў. І аддача пэўная ёсць. Толькі вась у Караліне нешта не клеіцца. Кінамеханікі там падоўгу не затрымліваліся, часта трапілі сюды выпадкова выйшы людзі. Калі на кінаўстаноўку прыйшоў Іосіф Аляксеевіч Талстой, Кавалеўскі зразумеў, што ў таго спрыяюць пойдучы. Заўважыў гэта па тым, як цягнуўся да работы Іосіф Аляксеевіч, як імкнуўся спазнаць сакрэты кінасправы. Талстой працуе ў калгасе шафёрам, а кінаўстаноўка ж — нібы хобі. А трэба, каб гэтае захапленне апантала яго ўсяго. Так думаў Кавалеўскі. Так думаў Каралец. Гэтага яны і дамагаліся ад Талстога. Вось чаму і шыбаваў зараз у Караліну Іван Іосіфавіч. Хацелася добрым словам, слушнай парадай падказаць тое-сёе таварышу, перадаць такія-сякія часопісы, кнігі, брашуры. Калі Кавалеўскі выйшаў на бальшак, ззаду пачуўся гул машыны.

— Куды, Іосіфавіч? — высюваючыся з кабіны, запытаў шафёр.
— Ты не ведаеш, дзе Талстой працуе? — пытаннем на пытанне адказаў Кавалеўскі.
— А вась ён за мною бульбу павязе. Пачакай крыху, сустрэнеш.
«Калі так, то няма патрэбы ехаць у Караліну, — падумалася. — Пагутарым тут».
Чакаць прыйшлося нядоўга. Расчырваліся, узбуджаны Талстой неўзабаве вылазіў з кабіны.
— Ну, і бульбачка сёлета ўрадзіла... Любата, — вітаючыся з Кавалеўскім, гаварыў той. — Возім яе, возім, а здаецца ў буртах не ўбывае. Даўно не было такога ўраджаю. Толькі б надвор'е пастаяла.
— А я вась да цыбе ішоў. Гасцінец табе нясу.
Дастаў з сумкі стос часопісаў «На экраны Беларусі», «Кінамеханік», «Новыя фільмы», пару кніг, некалькі брашур.
— Ну, як ты?
— Прывыкаю пакрысе, толькі малавата людзей ходзіць на сеансы.
— А ты з парторгам калгаса і загадчыкам клуба парайся. Часцей з людзьмі гутары, расказвай пра добрыя фільмы. Толькі не падводзь. Калі добры фільм ставіш, гавары, што добры.
Загаварыўся Кавалеўскі, не заўважыў, як побач спыніўся «газік».
— Іван Іосіфавіч, — пачуў голас, —

чаму сярод лесу вытворчую нараду праводзіш?
Азірнуўся — убачыў у машыне Угальніка.
— Куды табе? У Ціханаву Слабаду? Садзіся, падв'язу.
Кавалеўскі развітаўся з Талстым, паабяцаў, што праз колькі дзён заедзе, папрасіў, каб заўтра раніцай збраў скрынкі са стужкамі з клуба ў Ціханавой Слабадзе, падышоў да машыны старшыні калгаса.
— «Лёс» збіраешся паказаць? — Аляксандр Пятровіч націснуў на газ. — Кажуць, вельмі добры фільм. — І нечакана перайшоў на іншае: — Ты прабач мне, Іосіфавіч. Пагарачыўся я раніцай. Тут няўпраўка на полі, а ты са сваімі прапановамі. Заўтра заходзь у праўленне. Разам з сакратаром партыйнай арганізацыі і параімся, якія фільмы нам на бліжэйшы час патрэбны. Кіно ў рабоце — наш лепшы памочнік. А ты сваю справу любіш. Мне падабаюцца такія.
Машына імчала па лясной, усманай бухматым дываном дарозе. Адусюль падкрадваўся зморк. Падала, кружылася лісце, барвовы ліставей, здавалася, пачынаў спраўляць нейкі вясёлы танец.
Канчаўся яшчэ адзін дзень кінамеханіка Кавалеўскага. А колькі іх было за дваццаць гадоў працы тут, у вёсках калгаса імя Гастэлы!
А. АСТРЭЯКА.
Стаўбцоўскі раён.

Марат БАСКІН

ПОГЛЯД НА ЖЫЦЦЁ

Аўтар дэтэктыўных раманаў Алесь Страшыла і паэтэса-лірык Вераніка Пацалунак сядзелі побач на лаўцы гарадскога парку і назіралі за жыццём.

— Які цудоўны вечар, — сказала Вераніка і дадала: — Як хораша побач з каханым блукаць па аляях парку, дыхаць мядовым настоем вечара, глядзець у любімыя вочы!

— І чытаць у гэтых вачах няёмковы прысуд лёсу, — буркнуў Алесь і, зірнуўшы ўздоўж алей, панура дадаў: — Няма нічога лепей, чым дрэннае надвор'е. Усе сядзяць па хатах: і злачынцы, і дэбрадзеі. А зараз таго і глядзі, што здарыцца нешта непрыемнае.

— Ды што вы, Алесь, — запярэчыла Вераніка. — У такое надвор'е ўладарыць каханне! Глядзіце, якая прыгожая дзяўчына села насупраць нас! Гледзячы на яе, я ўспамінаю сваю маладосць. Вось так, бывала, прыбяжыш і чакаеш свайго каханага! Сэрцайка б'ецца, бы птушаня ў далонях!

— Прыгожае параўнанне, — згадзіўся Алесь. — Але на твары прыгажуні непакой. Цікава, чаго яна хвалюецца? І якую вестку прынесла яна супольніку па задуманаму абрабаванню ювелірнага магазіна.

— Што вы кажаце, Алесь! — вочы Веранікі здзіўлена паглядзелі на Страшылу. — Гэтая дзяўчына чакае каханага.

— Магчыма, — буркнуў Алесь. — Яна трапіла ў гэтую прыкру гісторыю з-за кахання! Некалькі разоў усміхнуўся ёй, запрасіў на танцуюлькі, правёў дамоў, і вось прадаўшыца ювелірнага магазіна стала наводчыцай банды. Заўтра, здаецца, апошні дзень месяца!

— Я разумею вас, — сказала Вераніка. — Але чаму вы лічыце, што гэтая дзяўчына працуе прадаўшыцай? Мне здаецца, яна студэнтка. І заўтра ў яе апошні экзамен. А потым размеркаванні. І ёй вельмі ахвота трапіць на месца працы разам з каханым. Ёй усё роўна куды, толькі разам, каб трымаць руку ў руцэ, каб глядзець вочы ў вочы...

— Цікавыя параўнанні. — Алесь хмыкнуў і, запытальна паглядзеўшы на Вераніку, сказаў: — А вы заўважылі, якія ў вашай студэнткі завушніцы?

— Ну, вось глядзіце, — перапыніла Алесь Вераніка, убачыўшы, што па алей ідзе хлопца з букетам кветак. — Вось ён — яе каханы. Колькі кахання ў яго вачах і як прагнуць яго вусны пацалунка! І хіба бандыты ходзяць з кветкамі?!

— Прабачце, Вераніка, але вы разважаеце, як дзяўчынка! — усміхнуўся Страшыла. — У букете сярод кветак схавана пісулька з каардынатамі нападу. Зараз у вас на вачах адбудзецца перадача звестак.

— Яны ж цалуюцца! — прашаптала Вераніка і сарамліва адварнула галаву. — Смак вуснаў чую я тваіх, бы матылёк лячу да полымя твайго...

— У яе пісулька, пэўна, у роце, — заўважыў Алесь і рашуча дадаў: — Зараз ён перахопіць яе зубамі, і абмен звесткамі закончыцца. Цікавы метад!

— Глядзіце, як яны ідуць! Гэта самая прыгожая пара, якую я бачыла. Іх лёс звёў разам, каб усё жыццё ісці востры прыз і праз буры, — ціхенька сказала Вераніка і ўздыхнула. — Мне зараз ахвота ўзяць пяро і пісаць, пісаць, пісаць... Пра сваю маладосць, пра іх каханне.

— І сапраўды, час ужо сесці за паперу, — згодна кінуў Страшыла. — Цікава, як хутка цемра паглынула іх. Але сляды застаюцца...

— Дома яны, набраўшыся натхнення, селі за пісьмовыя сталы. Узалі па пяро і пачалі пісаць: Алесь Страшыла чарговую старонку дэтэктыва, Вераніка Пацалунак — лірычны верш.

Язэп БЯРОСТА

АМАТАР ВЫСТУПЛЕННЯЎ

Ён выступае на ўсіх сходах з любой нагоды, без нагоды, і хоць заўсёды лье ваду. — Але затое — на віду.

ПРЫЗНАННЕ МАСЦІТАГА

Які толькі верш я напісаў,
Хвалай Шлях мой
Масці ты,
А калі што —
Кумекай сам,
Бо я —
Паэт масціты.

САКРЭТ ТВОРЧАСЦІ КАРАЦЕЛЬШЧЫКА

Ён тэмы з анекдотаў з барадой
Цягаў, нібы тапельцаў з
пелькі,

І, задаволены сабой,
Заядла ціснуў карацельні.

Віктар БАРОДЗІЧ

КНІГАЛЮБКА

Купіла кніжную паліцу Фёкла,
А муж у падарунак ёй —
Сафонла,
Эсхіла, Эўрыпіда і Гамера,
І іншых.. (Шмат хто жыў
да новай эры).

А кнігі Апулея, Марцыяла,
Сама яна ў знаёмае дастала,
Паставіла Снаварату,
Вальтэра...
Абставіла і зараз —
люкс-кватэра.

Рыгор РОДЧАНКА

КЛОПАТ ПРА ЧЫТАЧА

— Вады ў рамане вашым
шмат,—
Упінкулі Стася-раманіста.
А той не разгубіўся: — Брат,
Я дбаю, каб чытач быў
чыстым...

В. БАРЫСЕВІЧ

МІНІЯЦЮРЫ З НАТУРЫ НА СКРЫЖАВАННІ ДУМАК

У тым, што Вова Тапелькін
застаўся на другі год, бацькі ві-
навацяць школу. Настаўнікі
прытрымліваюцца зусім іншай
думкі. А сам Вова яшчэ не ра-
зобраўся ў гэтым пытанні.

— Не ведаю, хто з іх сапраў-
ды вінаваты, — шчыра призна-
ецца вучань.

ПЕРСПЕКТЫВА

Грамадзянін Хамскі лез да
прылаўна без чаргі.

— Калі кожны так нахабна
палезе без чаргі, што тады бу-
дзе? — спыталі ў яго абуран-
ня пакупнікі.

— Добра будзе, — адказаў
грамадзянін Хамскі. — Ніякай
чаргі не будзе.

В. ГІЛЕВІЧ

НЕБЯСПЕЧНАЕ ПАДАБЕНСТВА

Днямі пераехаў у гэты горад, а ўжо мяне
пазнаюць.

— Хведар Рыгоравіч, — ловіць на праспенце
зусім незнаёмая кабетка і таямніча шэпча: —
Калі за дываном прыйсці? Задатак узялі ж...

— Нічога не ведаю. Я не Хведар Рыгоравіч.
Выбачайце, спяшаюся.

Але мяне зноў і зноў атакуюць незнаёмыя
людзі.

Аказваецца, гэты прайдоха Хведар Рыгора-
віч працуе загадчыкам нейкай базы. Небяспеч-
нае падабенства!

Тэрмінова адпусціў вусы.
Не даюць праходу!

АХВЯРА МОДЫ

Вывіхнула нагу на чыгунач-
ным вакзале грамадзяніна Зай-
здросная, абутая ў звышмодныя
туфлі на платформе.

— Здзіўляюся, як яна наогул
засталася жывой, — сказаў
сведна здарэння — дзяжурны
па станцыі. — З адной плат-
формы так грывнуцца на дру-
гую...

СТРАШНЕЙШЫ ЗА ТЫГРА

Дрэсіроўшчыні Ахматаў зусім
не баіцца тыграў, аднак у пры-
сутнасці дырэктара цырна па-
чынае заікацца.

— Тыгр што, — гаворыць дрэ-
сіроўшчыні калегам. — Да яго
трапіш у лапы — за адзін раз
злопае. А дырэктар наш цябе
ўвесь час грызе.

З НАРОДНЫХ УСМЕШАК СЯМЕЙНАЯ ДРАМА

Вярнулася да Івана
Маладая жонка Яня,
Просіць літасці ў мужа,
Каб не крыўдзіўся ён дужа.
— Што ўцякала — не крыўду,
Гэта я табе дарую.
А вось твой зварот назад
Ці дарую я? ...Наўрад!

ХІТРЫ РАЗВОД

— Чаму ты, Клава, кожны год
Валочыш мужа на развод?
— Пасля судовых падзеі
У нас каханне маладзее.
А. ЛЕШЧАНКА.

— Іван Карпавіч, — па пятах за мной хо-
дзяць, — калі запчасткі дастаць? грошы дык зага-
дзя ўзялі...

Збрыў вусы, адгадаваў бараду.
Тыдзень праходзіць — не чапаюць. Нарэшце,
у панядзелак дзве кабеткі мяне проста пад руч-
кі — хоп!

— Ну вось, — кажуць, — і сустрэліся. Абцяў
крышталь дастаць, а дзе ён? Гані назад грошы!

Ледзь адбіўся. На таксі ўцёк. Прыехаў дамоў.
Зачыніўся ў ваннай. Збрыў бараду, пагаліў га-
лаву. Жонка — у непрытомнасці. Цешча за хут-
кай дапамогай пабегла. «Усё! — думаю. — Ско-
чылася маё небяспечнае падабенства!» І што б
вы думалі? На другі дзень, раніцай, заціскае
мяне за газетны кіёск здаравенны мужчына.

— Грошы, — шыпіць, — за ўладнаванне маёй
дачкі ў інстытут узяў? А чаму яе прозвішча
ў спісе прынятых не бачу?

Як ад яго выраўся, сам не ведаю.
Гляджу зараз у люстэрна і калачуся. «Што, —
думам, — рабіць? Зноў у другі горад пера-
езджаць ці, можа, на пластычную аперацыю
пагаджацца?»

Пайду лепш у адпаведныя органы. Няхай
яны па майму партрэтнаму падабенству ўсіх
гэтых хабарнікаў пераловяць!

ДЗІВАК-ЧАЛАВЕК

— Ну, а цяпер верыш, што кахаю цябе?

Мал. У. БАРАНОЎСКАГА.

«Літаратура і искусство» — орган Міністэрства культуры і праваўлення Саюза пісатэлей БССР. Мінск.

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друарнага
выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Індэкс 63856

12345678910
12345678910

АТ 23512

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП, Мінск, вул. Заха-
рава, 19.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, на-
месніка галоўнага рэдактара — 33-25-25, адказа-
нага сакратара — 33-44-04, аддзела грамадска-палі-
тычнага жыцця і інфармацыі — 33-22-04, аддзела
прозы і паэзіі — 33-24-62, аддзела крытыкі і біб-
ліяграфіі — 33-24-62, аддзела тэатра, кіно і музы-
кі — 33-21-53, аддзела выяўленчага мастацтва,
архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 33-21-53, ад-
дзела культуры — 33-24-62, аддзела пісем і маса-
вай работы — 33-22-04, выдавецтва — 23-52-85,
бухгалтэрыі — 23-77-65.

Рукапісаў рэданцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Алесь АСПЕНКА.

Рэдакцыйная калегія:

Зяір АЗГУР, Ефрасіння БОНДАРАВА, Барыс
БУР'ЯН, Мікола ГІЛЬ [адказны сакратар], Уладзімір
ГНІЛАМЕДАУ, Юрый ГРЫГОР'ЕУ, Канстанцін
ГУБАРЭВІЧ, Васіль ІВАШЫН, Віктар КАВАЛЕНКА,
Аляксандр КАПУСЦІН [намеснік галоўнага рэдак-
тара], Уладзімір НЯФЁД, Нічыпар ПАШКЕВІЧ,
Аляксей ПЫСІН, Міхаіл САВІЦКІ, Барыс САЧАН-
КА, Язэп СЕМЯЖОН, Юрый СЕМЯНЯКА, Мікола
ТКАЧОУ, Юлія ЧУРКО.